

Bűvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi havilap

2018. december – XVII. évfolyam 12. szám

Ára: 560 Ft

*Nincs lágyabb, mint a víz,
mégis a köveket kivájja:
nincs külön nála.*

Lao-ce: Az út és erény könyve,
részlet

Arkangyalok **2**
*Elisabeth Bérczy Bernström
jegyzete*

Bilhebolha
karácsonya **4**
*Varga Domokos György
meserészlete*

Az igé testté lett **14**
Viczián Miklós jegyzete

Három farkas **15**
*Varga Rudolf
regényrészlete*

Mert süt a nap **19**
*Tandori Dezsőt köszönti
Alföldy Jenő*

Szárszó **25**
1943, 1993
*Berg Éva Mária
emlékeztetője*

Csillagpor **28**
*Baán Tibor irodalmi
följegyzései*

ELISABETH BÉRCZY BERNSTRÖM

Arkangyalok

Nemes Nagy Ágnes *A lovak és az angyalok* című, négy részre osztott versét olvastam évekkkel ezelőtt. Azaz nem is olvastam; ittam. Mert elibém tették, mint egy pohár tiszta vizet. Különösen az első és második al-poéma érintett meg; a *Jönnök*, és a *Mennek*... De volt is ok az érintettségre, ott akkor, még talpon-járó koromban. Merthogy szerény személyemet, és jóval a vers olvasása előtt, éppen ugyanazok az angyalok lengték körül. Számszerint: négy arkangyal. Milyen egybeesés! De hát itt lengenek ők ma is. Itt a szálláson, a jó öreg Svédországban. A poetissától még igen – hiszen erről szól a lírai panasz –, de az én valómból aztán el nem mentek. Vannak – amióta csak jöttek. Jöttek pedig egy karácsonyra. S még valami: nem kerültek láda mélyére – a Hajótörés után sem.

*És én elgondolkodom,
itt az én évektől aszott világomban,
ki, ugyan ki is, Áriel?*

Finom vékony acéllemezből vannak kimunkálva, egy Georg Jensen nevű dán miveszmestertől. Három függ a régi, mára már a magasságában nem állítható mennyezeti lámpánk akasztópántjain, és pedig a mostani szállás konyhával egybekötött parányi kis ebédlőjében. A negyedik függ a folyosó és ebédlő közötti boltíves nyílásban.

Mihály arkangyal – a boltív alatt. A költőnőnél ő a negyedik angyal, ki utolsó lévén a versben, utolsóként megy el. „...*mint az apák... olyan angyal...*” Hogy számomra ki? Nos, Mihály a lelkek vizsgálója, az Utolsó Ítéletnél. Mikor megmértetünk... A legszigorúbb. Karja kinyújtva, kezében kereszt. És lándzsa a ruhája díszé.

Vegyem sorba a három többit? Csak ha Nemes Nagy Ágnes verséből folyhat a sorrend!

Először: *Áriel*. A költőnő igen szűken emlékezik rá. Vagy csak úgy tűnik? *Áriel*, ő, aki ...a karban énekel... Egy angyal. Én elképezem: rorátén hallhatta énekelni őt, még leánykorában Ágnes. Advent idején? Gyertyák az oltáron. Kristálykorona csillámlik a templomhajó közepén, a magas mennyezetről aláfüggve. S fent a kóruson, éppen őelötte, a többi szívvel-lélekkel éneklő gyermek között, az angyalarcú ifjú... Megvilágítja az orgonista lámpája. És most a versben: csak „megy”. Elsőnek, az angyal. És én elgondolkodom, itt az én évektől aszott világomban, ki, ugyan ki is, *Áriel*?

A Világító! Isten világosságát emeli magasba, fáklyaként. Viharokat csitít, gyötrő félelmeket űz el. S ird és mondd: a művészetek védelmezője is. Kard az oldalán. Karddal, fáklyával, lám, velem maradt, a búvóhelyemen. Függsz a mennyezeti lámpán.

De *Rafael*. A második... Nemes Nagy Ágnes alig szól róla, a tovasuhanót megfogni kísérő, árnyal, emlékekkel teli versében. Azt mondja: „fölkel.” Fölkel! Csak úgy. Egy angyal.

Távozni kész. Óh, hiába a marasztalás. Menni kell. Míg itt, nálam, az ebédlőben csüngve, meg se rezzen. Boton tekeredő kígyó a ruháján. Hisz ez az orvoslás szimbóluma! Gyengeségeinket hivatott istápolni, igen, ez az isteni orvos. A testit, a lelkit gyógyító. Mert van, nagyon is volna mit...

S ő! Gábor – *Gábriel*. A harmadik a sorban. A férfiangyalok közt a legmegejtőbb. Legelveszejtőbb. Harmadiknak jött, harmadiknak megy. Mert megy, még Mihály előtt. Az ifjúság... Nemes Nagy Ágnes emlékezetében még a mentében is... hullámos léptű.

Gábor – *Gábriel*, ő, ki Máriánál járt, tudtára adni a Titkot. Ki megjelent a pásztoroknak, feltárni a Csodát. S látatlanul ott van a Getszemáni kertben, Krisztus, az emberré lett Isten magánya éjszakáján. Akkor, amikor mindenki alszik... Gábor – *Gábriel* arkangyal: a Fény! Ki téríti el, ha nem ő, a mennykő pályáját?... S az érő gyümölcsre, ki vigyáz? Még az én szívem alatt érlelődött gyümölcsökre is jutott a gondjából...

Egy ág van vele. És az az ág, mintha a leveleinek teljében volna. Talán egyenesen a Paradicsomból hozta?

Svedala, 2017, advent idején

Tönköl József versei

Jézus kicsi királyról

M^Mintha már úgy néznék, hogy amit itt látok, az cigánymeggy dörrenő lombjának része, égeti számat, mintha már sosem jönnék, látnám, hogy bepréselem magam a földbe, pihenek az ártatlan homokban, egyedül, és az Isten-csillagokat nézem, romok közt nem emlékszem semmire, az elsimuló tájon senki se figyel szavaimra, virággént pirosul rám a meggy hava, fekete poharakat görgetve robajjal, könnyecseppekre dülldel a tűzgyertyás oltár, nem tudhatom, milyen árva volt az anya, örök attól, hogy mosta a keresztről levettet, nem úgy nézek már: versem hideg lett, zokogással bélelt egy nincs-kertben, akár a fenyőfa, talpig arany angyalhajban, az út karácsonyi gyémánt-völgybe visszavisz, jászol mellé, omlott fényszalma csomójához, fölélbredek és töpregek, mint a gyermek, bárány fut, gyapjúra a lámpahab rácsorog, ott fekszenek a pásztorok konyhánk földjén, Jézus kicsi királyról énekeket mondanak, kifordított bundákban, láncos, nagy botokkal.

Ádám Tamás

Így mélyül

K^Kapával húz barázdát homlokodon Isten. Változó sorsát. Így mélyül vers és folyómeder, türelmesen.

Sápadt alkony alvad, a harangok tiszta hangját fekete vizesés zavarja. Megindulnak a koporsóra karmolt betűk.

Szemedben szárad el arcom, elmarad az eső, mély kútban pusztul a vödör. Mérőszalag lóg a semmibe.

Erős advent jön, bólogató, kontyos varjakkal, hófödte barázdákkal. Jászol nélkül, omló sírgödörrel.

Végighűl bennem a vér

M^Miféle hold ez? Kié?
Lángokban áll, ropog a páskom,
végighűl bennem a vér,
nincsen többé már maradásom.

Füvek bolondja voltam.
Vigadtok, vigadjatok, lányok!
Vissza, vissza, de hogyan?
Széles a zápor mosta árok.

Szakadhat lábomra vas,
csontjaim e világtól félnek,
cirógat kenőasszony,
vérnek masszíroz, mindig vérnek.

Vissza, vissza, de hova?
Hajamban döglött pillangó van,
egy angyal eljön értem:
ballagunk szóltanul a hóban.

Bérczy József

Hó, asszony, fárosz

S^Szempilládra hull,
ahogyan arcod, mintha Nap elé,
a hóesésbe tartod.

Fedetlen hajad, s
a bundában vállad, már fehér.
Átadod magad, a havazásnak.

A tested is –
akkor, hónapokra a nyártól – fehérén,
mint a hó.
Ma már emléknék is távol.

Kigyúlt Fárosz!
S én Feléd, a tenger-éjben,
álmok hajóján ébren.

Part!
De halld, Észak fokán mint kel
– az orkán.

VARGA DOMOKOS GYÖRGY

Bilhebolha karácsonya

részlet a *Bilhebolha* című mesefüzér 8. meséjéből

Kérdelem is egy idő múltán Vörösbundást (*Tőfit*), hogy ki ez az ürge. Azt feleli: újságíró. „Az meg *micsoda?*”, kérdelem én. Mire ő: „Aki megírja, hogy mi újság.”

Sehogy sem értettem.

– Hiszen mindenkivel minden pillanatban történik valami újság! Nem? Hogyan is lehetne azt mind megírni?

– Igazából nem tudom. Annyira azért nem értek hozzá – ingatta fejét Tőfi. – Biztos csak azt írja meg, ami vele történik.

– De azt meg minek megírni? Hiszen úgyis tudja!

– Más viszont nem tudja.

– Aha! Vagyis ha én most leírnám azt, amit éppen beszélgetünk, akkor én is újságíró lennék?

– Ezt éppen nem gondolnám. Mi nem vagyunk érdekesek másoknak. Én legalábbis biztos nem.

Szerénységem tiltotta, hogy hangosan tiltakozzam. Magamban viszont arra gondoltam, hogy vagyok én bolhának annyira érdekes, mint bárki emberfia embernek. Rögtön el is határoztam, hogy átpattanok erre az alakra, és megmondom neki, hogy ilyen jó témája úgysem lesz neki egyhamar. Ha akarja, beszélek neki az életemről. Olyan újságot kanyaríthat belőle, hogy az egész világ kapkodni fog utána!

Mondtam is Tőfinek, hogy menjen már egy kicsit közelebb Langelétához, mert ugorhatnék kom van. Tőfi szívből sajnálta a dolgot. Jólesik az ilyen. Még ilyen kutya hidegben is szeretett velem sétálgatni, társalogni. Vicces volt különben, mert Langeléta mintha mindenáron a lehetőséget akarta volna telefonon elküldeni. Szóval, Tőfi sajnálta, hogy elhagyom, de már tudta rólam: ha mehetnékem van, akkor tíz karommal sem lehet visszatartani. Legjobb úgy elengedni, hogy legközelebb is visszavágyjak.

Egy alkalmas pillanatban szerét is ejtettem az átszállásnak. Betelepedtem Langeléta fülébe, és már csak egy következő alkalmas pillanatra vártam, amikor a megvalósulás jó esélyével vezethetném elő csábos ajánlatomat.

Ne tudd meg, Dini Dani, milyen nehezen jött el ez a pillanat!

Olyan nehezen, hogy én akkor és ott örökre elhatároztam: akárhogy alakuljon is a világ folyása, nekem soha az életben nem lesz ilyen telefonom. Bolond vagyok én? Mintha megállás nélkül dróton rángatnának! Hiányzik ez nekem? Nyavalyát! Hívja egy izgága férfihang. Kérdi tőle:

– Na, hogy állsz a székházbotránnyal? Megvan már, hogy ki játszotta át kinek? Ki kaszálta a legtöbbet? Várj, keresnek, mindjárt visszahívlak!

Hármat sem léptünk, már megint csörgött. Csakhogy most egy lendületes női hang.

– Bemész ma a szerkibe? Nézd meg, kérlek, a *Nőknek* magazint. Van benne egy kupon, huszonöt százalék engedmény minden sporteszköze, feltétlenül vágd ki!

Szegény Langeléta! Látom a fején, hogy mindenféle haragoszöldeket vibrál.

– Jó, jó! – bólogat. – Jó, jó, de most le kell tennem, mindjárt visszahívlak.

Ujjával pötytyint egyet a képernyőre, kutyűrű máris csörög.

– Kivel szövegepsz te, amikor tudod, hogy hívlak?

– Sajnálom, de a feleségemmel. Karácsonyi megbízások.

Izgága felröhög.

– Engem is az asszony macerált. Még el sem kezdődött az ünnep, már alig várom, hogy vége legyen. Szóval, mi van a székházzal? Hagytam neki egy egész oldalt.

– Hát, elég sok mindent megtudtam. Minden szál a Multralo társasághoz vezet.

– Az anyját! Ettől félttem! Az egyik legnagyobb hirdetőnk!

– Akkor most mit csináljak?

– Egyelőre csak azt tudom, hogy mit ne csinálj: ne foglalkozz tovább a témával! Sajnos ez most ugrott. Mindjárt hívlak!

Miért is tagadnám, kedves barátom: igencsak felcsillant a szemem. Szinte égi jelet láttam a dolgok alakulásában. Ugyan fogalmam sem volt arról, hogy mi ez a székházügy, meg mi ez a Multralo társaság, meg mi a hirdetés, vagyis hogy miért ugrott a téma, akár a bolha, azt viszont pöttöm eszemmel is

Jézus születése – Botticelli festménye (részlet)

rögtön megértettem, hogy van itt egy egész üres oldal, amely kitöltésre vár. És akkor miért ne kerülhetne oda éppen az én életem története? Már a megfelelő szavakat kerestem, hogy meggyőzően előrukkoljak veled, amikor megint az az őrült telefoncsörgés! Rádásul Langelétának fázhatott a keze, mert most arra a fülére tette a telefont, amelyikben én is voltam. Azt hittem, mindjárt megbolondulok.

– Bocs, megint én vagyok. Arra gondoltam, hogy vegyél a *Nőknek* magazinból még egy példányt, abból is kivágjuk a kupont, és holnap elugranánk a Bedeklonba, ha neked is jó. Megvesszük Marcellnek a hokiszettet, s akkor le van tudva legalább az ő karácsonyi ajándéka. Ma különben mikor szabadulsz? El tudnál menni Marcellért?

– Még nem tudom megmondani. Mindjárt hívnak a szerkiből. Jelentkezem majd.

– Azért legalább ilyenkor békén hagyhatnának! Nyakunkon a karácsony, s még sehol nem tartunk...

– Muszáj felvennem, a főszerkesztőm keres.

– Egyáltalán nem muszáj! Szokja csak meg, hogy magánéleted is van...

– Már megint az asszony? – kérdi ridegen Izgága.

– Ó, sajnós.

– Mondd meg neki, hogy munkaidőben vagy...

– Okés. Na, mi legyen? Mit süttöttél ki? Elég sok időt és energiát belefeccöltem már...

Sajnálom, van ez így. Ahány témát én is félbehagytam már! Amúgy is itt a karácsony, az olvasók ilyenkor kevésbé buknak a zaftos sztorikra. Valami megható kellene. Együttérző. Lélekemelő.

Akartam mondani, hogy én azt hiszem, pont jó lennék erre; s hogy én még az egereket is összebékítettem a macskával..., de Langeléta megint megelőzött.

– Ismerek valakit, aki ilyenkor megmossa a hajléktalanok lábát.

– A hajléktalan, az jó, de elmebetegekkel nem foglalkozunk – pergett Izgága. – Keressél meg néhányat, és tudd meg, hol és hogyan karácsonyoznak. Ne legyen több tizenkétezer leütésnél. Feltétlenül vigyél magaddal egy jó fotóst, egy jó kép ilyenkor többet mond ezer szónál. Lapzártá előtt legyen kész, tudjam még átnézni!

Csak mondta, mondta, lélegzetvétel nélkül. Kóválygott is rendszeren a fejem. Meg kicsit mintha meg is lettem volna sérződve. Onnan gondolom, hogy tőlem szokatlan módon kedvem támadt egy kis pimaszkodásra. Sehogy sem bírtam megállni, hogy meg ne jegyezzem Langelétának:

– Azért egy beszélő bolhában mégiscsak több spiritusz van, mint egy hajléktalanban! Nem gondolnád?

Langeléta megtorpant, körülnézett, majd rámeredt Kisgazdira.

– Szóltál?

– Nem én. Hallgatlak.

– Úgy látszik, ez az állandó hajsza ráment az idegeimre. Nem tudsz errefelé hajléktalanokat?

– De igen! Többet is! – felelte készségesen Kisgazdi. – Milyen kellene?

– Tudjon beszélni.

– Errefelé csak ilyenek vannak. A tajtrészeket inkább lent maradnak, a városban.

– S ha lehet, ne legyen se rühös, se tetves, se bolhás.

– Miért is sértegetsz? – kérdeztem.

Langeléta most nem állt meg, hanem csak lopva Kisgazdira nézett. Aztán meg körbe. Aztán pedig megtorpant.

– Nem megyek én sehova! – jelentette ki. – Kiíratom magam betegállományba.

– Valami baj van? – fürkészte tekintetét Kisgazdi.

– Olyan, mintha a fejemben beszélőnek. Hallucinálok.

Kisgazdi ekkor Tőfire pillantott, az meg rögtön lesunyta a fejét.

– Ne izgasd föl magad! Egyáltalán nem képzelődsz! Egy beszélő bolha ül a füledben. Olvas a gondolatodban.

– A gondolatomban?

– Pontosan!

– Bolha?

– Beszélő bolha.

– Na persze.

– Még jól jöhet neked ebben a Multralo-ügyben. Én a helyedben átküldeném a gyanúsak fejébe egy kis információ-szerzésre.

*Feltétlenül vigyél magaddal
egy jó fotóst, egy jó kép
ilyenkor többet mond ezer szónál.*

– Én meg amondó vagyok, hogy jobb, ha te is minél előbb kiíratod magad. Micsoda bolond világ! Már a hallucinálás is ragályos. De előbb lássuk a medvét!

– Hogy mit? – csodálkoztam.

– Hát a hajléktalanokat – felelte Langeléta, de nem nekem, hanem Kisgazdinak.

– Én értettem, csak... – Kisgazdi itt megállt, s nem folytatta a mondatot. Kisvártatva az orrunk előtt magasodó Jánoshegy felé mutatott. – Az innenső lábánál több hajléktalansátort is becserkészünk mostanában Tőfivel. Innen csak tizenöt perc gyalog. Menjünk?

– Menjünk! – bólintott Langeléta, s mindannyian nekieredtünk.

■ ■ ■

– Szívesen segítenék neked – jegyeztem meg egy idő múltán.

Láttam Langelétán, hogy erősen vívódik: most mit higgyen, mit ne? Azt a legkevésbé sem tudta elképzelni, hogy egy bolha emberi hangon beszéljen, de kénytelen volt belátni, hogy valaki mégiscsak így próbál társalogni veled. És ez a valaki biztosan nem ez az ismerős srác a jobbán, de még csak nem is ez a le-föl szaladgáló, öregeske kutya. Hanem valaki vagy valami a fejében. Persze lehet, hogy valóban csak képzelődik – de miért ne szállhatna be a saját képzelete játékába?

– Tényleg bolha vagy?

– Tényleg.

– És tényleg tudsz beszélni?

– Hát nem?

– Tényleg. És hogyan karácsonyoznak a bolhák? Hogyan ünnepelnek? Milyen szokásokat tartanak?

Ezen elgondolkodtam. Nem azon, hogy hogyan, meg hogy milyen szokásokat tartanánk, hanem azon, hogy miért nem ünnepeljük mi, bolhák a karácsonyt, ha egyszer ez egy ekkora nagy szám az embereknek.

– No?

– Mi nem ünnepeljük a karácsonyt – vallottam be.
 – Kár! – közölte Langeléta, és láttam, hogy csakugyan sajnálja.
 Kiszagdi meg is kérdezte:
 – Valami baj van?
 – Csak baj van! – méltatlankodott Langeléta, aztán nagyot sóhajtott. – Hová is megyünk?
 – Újabb negyedóránnyira van egy barlang, abban két hajléktalan is lakik, egy férfi és egy nő.
 – És szintén vademberek.
 – Nem, ezek egyáltalán nem. Egyszer szóba elegyedtem velük. Konkrétan kedvesek.
 – Konkrétan?
 – Úgy értem...
 – Értelek – legyintett kedvetlenül Langeléta, s miközben vánszorogtunk, eszébe jutott a *Nőknek*. Meg a kupon. Meg a hokiszett. Meg a fenyőfa. Meg a szaloncukor, azt is kell venni. Meg valami ajándékot az asszonynak. Az édesanyjának meg a húgának. És a főszerkesztőnek. Ja, és karácsonyi üdvözlötet kell küldeni a riportalanyoknak. Meg a fontosabb politikusoknak. Vajon hal legyen karácsonyeste vagy töltött káposzta? Az édesanyja süsse meg a mákos és diós bejglit, vagy készen vegyék inkább? Holnap egy fotóst is kell hoznia, ha sikerül most nyélbe ütni... Ja, persze, holnap lenne a Bedeklon. Akkor majd megkéri ezt a készséges srácot. Milyen ragaszkodók ezek a tinik! Hogy hasra tudnak esni egy újságírótól, pedig ha tudná, hogy teli van a tököm az egészszel...
 – Megérkeztünk.
 Kiszagdi egy sziklás falra mutatott, felülről is, oldalról is fák övezték. Mondhatni, beleolvadt a tájba.
 – Hála az égnek! – fújtatott Langeléta.
 – Hahó! – kiabált Kiszagdi.
 A hegy gyomrából, mint egy hatalmas szájüregből, alacsony emberke mászott elő. Kissé le kellett hajolnia, a nyomában érkező asszonynak pedig még jobban, nehogy beverje fejét. Vagy tán nehogy elrontsa fésűvel összefogott hajzatát.
 – Kit tetszenek keresni? – érdeklődött, láthatóan megszeppenve.
 – Kezit csókolom – lépett hozzá Kiszagdi. – Mi már találkoztunk egyszer. Tőfivel jártam erre.
 – Ó, emlékszem! – derült fel a hölgy arca. Hiányzott elől az egyik foga, de engem ez nem zavart különösebben. Az meg határozottan tetszett, hogy lehajolt és megvakargatta Vörös-bundás állát.
 – Az úr újságíró – mutatott ránk Kiszagdi. – Ismerjük egymást. Abban a háztömbben lakik, ahol én is.
 – Nagyon örülünk! – szólalt meg ekkor Kisember. Langeléta ránézett, így végre én is szemügyre vehettem. Rövid szakállát és kis bajuszát, no meg ugyancsak hiányos fogazatát erősen megsárgította valami. A tekintete azonban élénk volt, habár még ott bujkált benne a gyanakvás.
 – És ha szabad kérdeznem, mi járatban vannak? – kérdezte.
 – Hajléktalanok karácsonya, ez lenne a téma. A *Sodródó Világban* jelenne meg. Hallottak már róla?
 – Hogyne! – derült fel Kisember tekintete. – Még szemlézni is szokták reggel a rádióban.
 Csak az egyik oldalra húzta el a száját, úgy mosolygott.
 – Tessék befáradni! – mutatott maga elé.
 Tudod, furcsa belegondolni, kedves Dini Dani: bár ugyanazt néztük Langelétával, mégis egészen mást láttunk. Nekem,

hogy úgy mondjam, majdnem fülbe gyökerezett a lábam. Egy hatalmas ágy terült el a barlang gyomrában, matracok, paplanok, párnák és színes takarók pihentek egymáson. A rojtok gondosan eligazgatva. Ruhák, szépen összehajtogatva, némelyik fogásra és szögére akasztva. Fatuskók egymás mellett, könyvekkel, képes újságokkal és mécsesekkel. Egy beszögellésben apró vaskályha, körülötte kormos főzőedények; a kályha hosszú csöve éppen mifelénk tartott, de a vége az ég felé fordult, és füst gomolygott belőle.

Teljesen lenyűgözött. Langeléta meg gyorsan visszalépett és azt mondta:

– Köszönöm, inkább kint maradnék.
 – Ahogy gondolják – vonta meg vállát Kisember.
 – Egy teát esetleg? – kérdezte a hölgy, s mosolygott hozzá.
 – Hamar megvan a kiskályhán.
 – Nem, nem, szólít a kötelesség – hártotta el határozottan Langeléta, és zsebéből elővett egy telefon formájú lapost. De nem a füléhez rakta, hanem a szájához. – Egy, kettő, három, négy. Egy, kettő, három, négy. Hajléktalanok karácsonya. Kérem, mutatkozzanak be!

*Az édesanyja süsse meg
 a mákos és diós bejglit,
 vagy készen vegyék inkább?*

A lapost most odanyomta a hölgy szája elé, és várt.
 – Kovács Irén vagyok...
 – Elég annyi, hogy Irén – vágott közbe, s áttette lapost Kisember szájához. Az ráhajolt, úgy felelte:
 – István vagyok.
 „*Mi folyik itt?*”, hüledeztem. Annyira nem érttem, hogy meg is kérdeztem Langelétát:
 – Te most mi a csudát csinálsz? Mi az a lapos?
 – Veszem, amit mondanak.
 – Elveszed azzal a lapossal?
 – Nem el, hanem fel. Illetve rá. Rögzíti a hangokat. Nem kell jegyzetelnem, megjegyzi helyettem, amit mások mondanak. De most ne zavarj!
 – Amit én mondok, azt is?
 – Csönd! Ne zavarj!
 Olyan határozottan kérte, hogy gyorsan elhallgattam. Megint a saját szája elé kapta lapost, majd vissza foghíjához.
 – Hol fognak karácsonyozni?
 – Hát itthon.
 – Itt a barlangban?
 – Hát hol másutt?
 – Nem fognak fázni?
 – Majd begyújtunk és jól felöltözünk.
 Megint Langeléta következett, aztán megint foghíjas. Jobb híján csendben hallgatóztam.
 – Javában tart az advent, ki így, ki úgy készülődik ilyenkor. Maguk hogyan? Mivel?
 – Mi kukázunk. Hála istennek, sok gazdag ember van. Ilyenkor, karácsonyi nagytakarításkor kidobják, ami nekik már felesleges, nekünk meg még nagyon is jól jön. Ezt a két anorákot is szemeteskukában találtuk – mutatott magukra.
 Ezen még Langeléta is elcsodálkozott. Ujjai közé csípte Irén kabátját, összedörzsölte.

– Hm! Ilyet még én is szívesen hordanék!

– Ezt is, meg azt is. Ha jól aláöltözünk, nagyon jól tartják a meleget. Persze nincs mindig ilyen szerencsénk. Pár éve, mikor volt az a nagyon hideg tél, s még nem fedeztük fel ezt a barlangot, nem volt ennyi mindenünk, és nem is tudtunk rendesen felöltözni meg betakarózni. Meg hát fűteni sem. Kukatárolóban aludtunk, és hajnalban el kellett jönni, késő este mehettünk vissza, szakadt a hó, hideg volt, majd megfagyunk, de egymás mellett voltunk. Neki azért le is vágta a lába ujját, mert lefagyott a lába, le kellett két lába ujját vágni. Akkor én egyedül maradtam kint az utcán... Szóval, sok mindenem keresztülmentünk.

– Ünnepe a karácsony?

– Nekünk, szerintem, ugyanolyan nap, mint a többi.

A beállt csendben Kisember megint ráhajolt laposra, úgy mondta:

– Nekünk lesz egy szimbólum. Felteszünk egy kis fenyőgallyat, két szem cukorkát. Meggyújtunk egy gyertyát, mivel hogy gyertyával világítunk, szóval teljesen mindegy, és úgy ünnepeljük a karácsonyt. Kettesben.

– Hát, ajándékozás nálunk nincs – vette vissza a szót Irén.

– Mert ajándékozás nincsen.

Kisember megint nem hagyta annyiban.

– De van! Megajándékozuk egymást – jelentette ki határozottan.

Irénnek elkerekedett a szeme.

– Mivel?

Kisember még a fejével is biccentett, úgy válaszolta:

– Egymással.

Irénből kitört a kacagás.

Mi megrendülve, meghatódva álltunk. Pontosabban, ami engem illet: ültem. És a könnyeimmel küszködtem.

Ám az is lehet, hogy Langgaléta küszködött a könnyeivel, s én csak túlságosan beleéltem magam az ő meghatódottságába. Tény, hogy Langgaléta megnyomott valamit a lapon, zsebre vágta, közben kijelentette:

– Ez szép volt. Remélem, a főszerkesztőnek is tetszeni fog.

S az is tény, hogy én meg akkor határoztam el: Kisemberrel fogok karácsonyozni.

■ ■ ■

Másnap Vörösbundás és Kisgazdi kíséretében megjelent a fotós, tömzsi vállán jókora táskával. Miként Kisember elmagyarázta nekem, az abból előhúzott és nekünk szegezett kövér szerkezet pedig képeket rögzít, nem úgy, mint a tegnapi lapos, amelyik, ugye, hangokat. Ahogy lövöldözött ránk, eszembe ötlött, hogy elő kéne bújjak: örökítődjek meg én is a fényképeken. Hamar ki is másztam, megkapaszkodtam Kisember fülcimpájában, csak hogy hideg is volt, a hó is hullani kezdett, hamar visszatértem kényelmes fészkeembe.

Karácsonyról nem sok szó esett az elkövetkező napokban. Menetrendszerűen jártuk a környék kukáit, ügyelve arra, hogy ne túl korán érkezzünk, mert akkor még nem tolják ki őket az utcára, de ne is túl későn, mert akkor más hajléktalanok elhalásszák az orrunk előtt az igazán értékes darabokat.

Márpedig meglepően jó dolgokat lehetett kifogni.

Hogy mást ne mondjak: elemes rádiót. Kisember nekem akarta adni, mondván, nekik már van, de én pedig megmondtam, hogy nem tudok mit kezdeni vele; meg egyébként is: ha hallgatni akarnám, hallgathatom az ő fejükből.

A legkülönfélébb ruhák minden mennyiségben. A legtöbbször szakadt és foltos, ám némelyik szépen kimosva, sőt kivasalva, külön nejlonszatyorban. Ilyenkor Irénnek ragyogott a szeme, s Kisember fejét is előntötte az öröm. Akárcsak akkor,

A felvétel az eredeti helyszínen készült. Forrás: Fittyifirity, FilmMűhely Alapítvány, 2007, Varga Domokos György azonos c. könyve alapján.

amikor egy még hordható bakancsot s egy alig szakadt takarót találtak.

Az ennivalókat is, persze, örömmel nyugtázták, csak éppen ezekből annyi volt, mint a nyű, s körültekintőbben is kellett bánni velük. A búzalisztes és a kukoricadarás papírzacskókat szétnyitották, tartalmukból kiszórtak egy félmaroknyit: nem járta-e meg őket a molylepke? Kisember meg is jegyezte: „*Habár az én kedvenc eledelem a hús hússal, a molyhúsért nem lelkesedem.*” S nevetett... Az üvegeket, ha visszaválthatók voltak, külön rakták; ha meg éppen volt bennük valami, a tetejüket lecsavarták, s óvatosan beléjük szagoltak. „*Szerintem még jó*”, állapította meg Irén, és Kisember megerősítette: „*Szerintem is. Hidegben eláll. Tegyük el szentestére!*” Kisvártatva hozzátette: „*Tudjuk, hogy te nem szereted a bablevest, de ne izgulj, neked is találunk majd valamit.*”

De hát én tudtam, hogy úgysem találnak.

Mert kukaügyben addigra már kiismertem magam.

Egyszer egy egész szatyornyi bébiételes üvegre leltünk. Mind bontatlan, elképzeltetlenül gazdag választékban. Húsosak is, és hústalanok is. Csakhogy mindegyik lejárt már. Kisemberben ugrándozott az öröm. „*Tudod, fiam – magyarázta nekem –, ilyen bolond világban nem is olyan könnyű éhen halni. Ezeknek a finom püréknek az égvilágon semmi bajuk. De mert babáknak gyártják, ezért ráírnak egy rövid lejáratot. Ha pedig ezt egyetlen nappal is túllépik, a szülők már nem merik a kicsinyüknek adni. Istennek legyen hála!*”

Az emberek kidobták a tejszínt is, ha öreg volt már, holott tejfölnek még jó lett volna. Kidobták a sajtot is, ha penészfoltos lett, holott Irén néhány nyisszantással megtisztította őket. Élő, vérbő húst azonban soha senki nem hajított kukába. Véletlenül sem. Nem mintha meglepődtem volna ezen, ám napról napra egyre éhesebb lettem. Habár mi, bolhák, általában elég jól bírjuk a böjtölést, bevallom neked, Dini Dani, nekem a koplalás nem erősségem. Máskor nem is szoktam túl sokat teketóriázni, hamar falatozom egy jót a szállítóalkalmatosságomból, de most mégiscsak vendégségben voltam; ráadásul valamiképp barátságba keveredtem Kisemberrel, no meg az asszonyával, és ezért sem vitt rá a lélek, hogy megcsipdessem őket.

Szépen belepett már mindent az áhítatos békességgel szálíngózó hó, amikor fenyőgallyért indultunk. Akadt volna a közelünkben is, de Kisember nem szerette volna, hogy a környékünk bármelyik fáját is megsebesítsük. Így is hamar végeztünk. Visszafelé jövet belebotlottunk egy lábszárcsontba. Kisember felvette, nézegette, azután azt mondta, hogy biztos egy őz lábszárcsontja. Hazavittük, s odatettük egy takaróra, amelyen már napok óta mindenfélét gyűjtögettek. Többek között egy hiányos, de még használható társasjátékot, egy enyhén koszos plüssnyulat és egy svájci bicskát. „*Hála istennek, megcsorbult a nyele – állapította meg Kisember –, ezért dobták ki.*” A takaró közepén egy tuskó állt, rajta egy kövér váza. Kisember beleillesztette a fenyőgallyat. Irén gyorsan rákötött két szaloncukrot, egy pirosat és egy kéket.

– Nincs több? – kérdezte Kisember.

– De van. Egy egész Mikulás-zacskóval találtunk.

– Akkor tegyél föl még egyet.

„*Holnap este még odaállítunk egy Jézus-képet meg egy gyertyát, és kész is a karácsonyfánk*”, dörögte Kisember a bajusza alatt.

■ ■ ■

Arra ébredtem, hogy emberek hada vonul el mellettünk. Kezükben, vállukon tele szatyrok, de volt, aki még egy egész fenyőfát is szorongatott a hóna alatt. A föld mélyéből özönlöttek kifelé, egy másik részüket pedig mintha épp a föld nyelte volna el.

– Jó nagy barlang lehet odalent! – jegyeztem meg.

– Színigaz – nevetett Kisember. – Ott megy a metró.

– Menjünk metróval! – ajánlottam rögtön.

– Azt aztán nem! Az nagyon sok pénzbe kerül. A buszról legfeljebb leszállítanak, ha nem veszel jegyet, s mész a következővel. De ide be sem engednek.

– Engem sem?

Megint elnevette magát.

– Téged be.

Aztán elkomorult.

*Holnap este még odaállítunk
egy Jézus-képet meg egy gyertyát,
és kész is a karácsonyfánk...*

– De akkor át kell szállnod egy pénzebb emberre. Van választék bőven – vontam meg vállát.

Hirtelen eszembe ötlött valami.

– Nem azt mondtad, hogy kukázni készülsz?

– Megtévesztő hadművelet. Itt van dolgom.

– Itt?

– Itt.

– Akkor miért nem akarsz bemenni?

– Mert nem ezért jöttem ide.

– Hanem miért?

– Másért.

Kicsit bosszantott, hogy el akar hallgatni előlem valamit.

– Nézzem meg a fejedben? – kérdeztem tőle. Mi tagadás: némi fenyegetéssel a hangomban.

– Ne. Inkább megmondom.

Kihúzta zsebéből a kezét, s előrenyújtotta. A kisorádió lapult benne.

– Ezt akarom eladni. Merthogy neked nem kellett.

– Aha! Viszont kell a pénz metrójegyre.

– Nem metrójegyre.

– Mi másra kellhet?

– Az titok.

– Nézzem meg a fejedben?

– Ha el akarod rontani az én kedvemet meg a te meglepetésedet, csak nézzed.

Persze semmit nem akartam én kevésbé, mint elrontani éppen az ő kedvét! Ám az is igaz, hogy nem is olyan könnyű nem látni, amit látunk. Mert akármilyen hihetetlennek tűnik is, kedves barátom, jól a bolha is csak a szívével lát, nem a szemével, márpedig a szemünket ugyan becsukhatjuk, a szívünket annál nehezebb.

Elég az hozzá, hogy a kisorádiót gyorsan eladtuk, s én akkor már tudtam, mire megy ki a játék, de tettettem magam, mint akinek halvány fogalma sincs semmiről. Szóval Kisember bekapcsolta a rádiót, és elég erősen szólt. Többen is megálltak, fülükhöz tették, ide-oda tekergették, aztán visszaadták.

Mígnem egy idős nénike nagy körülményesen előkotorta a kialkudott pénzt.

Tudtam, hogy mi következik, ezért azt füllentettem Kisembernek, hogy ez a borzalmas forgatag megint nagyon elálmósított, ismét hunyok eget.

Kisember várt egy darabig. Aztán keresztülvágott az özönlő emberhadon. Egyenest egy fabódénak tartott. Letette a pénzt, megkapta, amit akart, gyorsan a szatyrába süllyesztette. – Ébresztő, hétalvó! – kiáltotta már a buszon, ám én színleltem, hogy még mindig odaát vagyok. Erősen besötétedett már, mire leszálltunk, de így is hamar hazaértünk. Csak a barlangig tartó kaptató volt kissé fárasztó, mert ott mindig hiányoztak a levágott lábujjak, s csak bicegve ment a járás. Ám nem csak Kisembernek. Furcsa mód, nekem is, holott én odabent csücsültem.

Hát, csak megérkezett, amit annyira vártunk. Ragyogott az égbolt, hideg is volt, ám jó sok meleg holmit magunkra húztunk és hátunkra terítettünk, meg a kiskályhába is jól bedurrantottunk. A fenyőgallyon ott lógott három szaloncukor, a harmadikuk aranyszínű papírruhában. Árnyékuk ott imbolygott a barlang falán. Kicsi kép támaszkodott neki a kövér vázának.

– Látod? – magyarázta Kisember. – Jézuska a jászolban.

Bárány, tehén, szamár – mind köréje gyűltek, csak éppen bolhát nem láttam. Persze, attól még lehetett ott. Mondtam is Kisembernek, hogy ilyenkor azért egy kicsit sajnálom, hogy nem születtem nagyobbak, akkor biztos engem is megörökítettek volna. Mire ezt felelte:

– Ha csak évente egyszer sajnálsz, az nem is olyan rossz arány.

Kisember előhozott a barlang torkából egy szélesebb fatuskót, ráhelyezett egy öreg gyúródeszkát, ezt pedig Irén lefedte egy fehér abrosszal. Majd egy ügyes gyufasercintéssel meggyújtotta a legnagyobb gyertyát – vastagabb volt még a láb-szárcsontnál is. Egy ideig a kezében tartotta, aztán egy lapos tányér felett oldalra billentette, s végül beleállította a tányérkán megjelenő viasztócsába. Nemsokára úgy állt benne, mint ha gyökeret eresztett volna.

Két mélytányér is került aztán az abrossra, két evőkanál, két fémbögre, egy kosár kenyér és egy félig üres – vagy félig tele? – borosüveg társaságában. Kisember benyúlt a maga köré kanyarított takaró résén, s előbányászott a felöltője zsebéből egy pöttömnyi babatányért és babakanalat. Irénnek elkerekedett a szeme.

– Az meg minek?

– Nem minek, hanem kinek. Ahol hárman vannak, oda három teríték kell.

Olyan szépen mondta, hogy nem is akart kimenni a fejemből. Még akkor sem, amikor a kövér váza köré gyűltünk, és Irén is, Kisember is hálát adott az Istennek, hogy egész évre adott nekik szállást és napi betevőt. Kisember végül hozzátette:

– És köszönjük, hogy vendéget küldtél ide, a mi kis istállónkba.

Tekintetük egymás felé fordult, egymásba mélyedt. Aztán szó nélkül megölelték egymást. Hosszan, erősen, moccanatlan.

Mindhárman sírtunk. Én leginkább a meghatottságtól, de az ő könnyükben ott vonított a fájdalom is.

Kisember nagyot sóhajtott, a fájdalom sötétje gyorsan visszahúzódott, és világos, derűs színek nyomultak a helyére.

– Irén! – kiáltott jókedvűen. – Nyúlj csak bele abba a szatyorba! – A kövér váza alá mutatott, a kincses takaróra.

Irén letérdelt, és becsukott szemmel tapogatni kezdte a szatyor tartalmát. Végül megragadott valamit, kihúzta és felmutatta.

– Csak nem?! – lepődtem meg jó hangosan, amennyire csak tellett tőlem.

Kisember kacagott.

Irén is nevetett, s fejét hitetlenkedve csóválta.

– Ez aztán a meglepetés!

Mindhárman a legnagyobb gyertya köré gyűltünk, ott csodáltuk meg tüzetesen a *Sodródó Világ* vaskos karácsonyi számát. Mindenekelőtt, persze, a hajléktalanokról szóló, egész oldalas képes riportot. „*Itt lakik Irén és István*”, olvasta hangosan Kisember, s a képaláírás fölött a barlangunk széles szája volt látható, előtte pedig Irén és Kisember – furcsa mód éppen mifelénk néztek.

– Sziasztok! – integettem nekik. – Kár, hogy én nem vagyok ott. Pedig kimásztam a fülcimpádra.

– Hát persze! Látszol is! Ott! Ott! Csak nyisd ki a szemed! Nem látod?

Egészen tűzbe jött.

Aztán elrévedt.

– Édesanyám mutatta mindig az angyalt karácsony este, nagyszobánk ablakából. „*Ott repül! Ott! Ott! Nem látod?*”

– És láttad?

– Láttam, bizony! Igaz, utána sokáig nem mutatta magát. De most már megint látom. Gyere csak, nézz fel oda, az égre! Látod ott elszuhanni?

– Csak az arany bolhákat látom – motyogtam, teljesen elvárásolódva.

– Az ugyanaz! – legyintett Kisember. Szíve mélyéről nevetett, de úgy, hogy Irén is elkapta, s ő a nagy kacagásban még a bablevest is kilöttyintette.

Aztán csend borult a tájra.

A motozó, piszmogó erdő hamar ránk küldte az álmoságot. Másutt talán még most gyújtották a gyertyákat, mi már három-négy paplan és takaró alatt a magunk sorsán merengtünk. Pontosabban rajtam csak egy gyapjúsapka füle volt, de úgy sem fáztam. Mielőtt álomba szenderültem volna, eszembe jutott, hogy hiszen én még egy falatot sem ettem. Hiába volt a bableves bőségesen feljavítva kolbásszal, így sem bírtam ráfanyalodni. Végül azzal nyugtattam meg magam, hogy holnap is lesz nap, és Kisember biztos megint elvisz a három macskához.

S biztos el is vitt volna, kedves Dini Dani, ha reggel nem „hahó!”-ra ébredtünk volna, s nem Vörösbundás bukfencezett volna végig rajtunk. Kisember elkapta az orra elől a láb-szárcsontot, s szorosan maga mellett tartotta. „*Látod, Bolhácska karácsonyi ajándéka!*” Szabad kezével felhajtotta a sapkája fülét. „*Aztán ne sajnáld tőle a betevőt!*”

Hálát rebegtem Kisembernek, és máris ugrottam.

Hazafelé tartva megkértem Vörösbundást, ne nézzen vissza. Bevallom, attól féltem, hogy visszahúzna a szívem. De ha meg többé nem mesélhettem volna neked, akkor pedig megszakadt volna.

Győri Andor

Az énekes

Korán van, talán most még mindegyik dalt végig tudom énekelni. A térre megyek, mert ott a legjobb. Körben a nagy házokról úgy jön vissza a hang, mintha egy hatalmas, nagy teremben lennék. A templom bejárata mellett ülök le egy padra, onnan lehet jól beénekelni az egész teret. Elég hűvös van, de nem baj, az énekléstől majd bemelegszem.

Azt mondják, fátyolos és bárdolatlan a hangom. Én nem tudom, mi bajuk van velem. Jó énekelni. Emelkedni kezd bennem ilyenkor valami, talán a gyomromból indul. Jön egyre feljebb, és amikor kiszáll a torkomon, az már olyan, mintha nem is én lennék. Néha egy órán át is énekelhetek; alig pihelek közben. Máskor hamarabb elzavarnak. Vannak, akik elmennek a térről, ha belekezdek, azért maradnak is páran.

Egyszer leverték a sapkám a fejemről, amikor annak a vak olasznak a dalát énekeltem. Azt kiabálták: Hőbölögj az ángyikádnak, hülye dilinyós! Meg csúnyákat is mondtak. Nem értem: én más éneklését meghallgatnám.

Olyan is volt, hogy kismotorral mentek körbe-körbe előttem, és hangosan berregtették. Mondtam nekik, miért zavarják meg az éneklésemet. Kiröhögtek. Mások egész nap zenélhetnek, mégsem bántják őket. Még egy dobozt is kitesznek a pénznek.

Aztán meg szürke ruhások jöttek oda hozzám, és szóltak, hogy itt nem lehet hangoskodni, mert a téren külföldiek is vannak. De hát ...miért nem hallgathatnák azok is az énekeimet? Nem vitatkoztam velük, inkább eljöttem onnan. De nem értem, hogy lehet valaki ilyen szívtelen.

Azt sem tudom, miért vertek meg a szállón, pedig csak gyakoroltam. Azt mondták, zoknit tömnek a számba, ha még egyszer vonyítani kezdek nekik. Akkor kimentem a mezőre, messzire a várostól, de ott valahogy nem volt jó.

Pedig amikor hagynak énekelni, azt hiszem, hogy mindenki a barátom. Sokszor álmodom, hogy már várnak a téren, és örülnek, amikor odaérek. Nem tapsolnak, csak hallgatnak engem. És nem szólnak rám. Ilyenkor eléneklek valamit a *Macskák*ból vagy *Az operaház fantomjából*, de ezeket csak álomban tudom. Nem is bírom abbahagyni, még akkor sem, ha nagyon elfáradok. Mindig arra ébredek, hogy nem kapok levegőt.

Néha meg azt álmodom, hogy rengetegen vannak a téren, mindenki velem együtt énekel, és mindenki boldog, de ezt csak ritkán, pedig ez a legjobb álmom. Minden este azért imádkozom, hogy ezt álmodjam.

A vékony, ősz hajú, idős férfi kezében könyvvel most is ott ül a tér másik oldalán. Többször láttam már. Mindig úgy tesz, mintha olvasna, de én tudom, hogy csak nézi azt a könyvet, és az énekemet hallgatja. Egyszer odaszóltam neki; megkérdeztem, hogy érzi magát. Nem válaszolt, csak nézte tovább a könyvét. Biztos bátortalan egy kicsit. Azért a barátom.

Most felkapja a fejét, és hosszan néz rám. Azt a gospel éneklek, amit az a kövér fekete énekesnő szokott. Egy darabig figyel, aztán lassan feláll, bizonytalanul odajön hozzám, és egy kis csomagot tesz mellém a padra.

– Hozzon az advent magának is áldást! – mondja, és megszorítja a karom.

Valek Tünde

Hol lakik a szeretet?

Sinka István emlékére

Hol van már a két kéz,
Mely kenyeret dagasztott
Lágy kalácsot, foszlóst, illatost
Hajnalonta tette tarisznyámba
Vigyem pásztorútjaimra,
Vigyem napszámba
Merre egy kézfogás,
Merre egy jó szó,
Mosolyviszonzás,
Köszöntés, biztató
Merre egy ölelés,
Szívélyes üdvözlés
Hol egy biztató jó szó?

Hegedűs János fotója

SZILÁGYI JÓZSEF

Identitásjáték a sorssal

A Tárnok utcán, s végig a Dísz téren, mint megannyi feje tejejére állított gémeskút, csalogatja, invitálja a kirándulókat a sok cégér.

A Dísz tér sarkán a feket taposom, éppen behúz elem egy konvoj. Az ördögbe, elkésem! A menet élén két, szirénátlan villódzó rendőrautó, majd hatalmas Mercédeszek ontják a fagyban bőséggel a füstöt, suhan a biztonságiak serege. Szakszerű az eleganciájuk, csupa hófehér ing és sötét nyakkendő, a fülekben forró drót, a zakó alatt fémek, a napszemüvegekben üresség, az életveszélyes fontosság tudat arroganciája.

Tükön ülök, mire néhány hatalmas limuzin is behömpölyög. A sötét üveg mögé robotokat képzelek. Hoppá, egy lehúzott ablakban épp az ászok ásza, a titkok zsonglóre mustrálja mohó tekintettel a műemlékeket.

Utánuk újabb sötét Merdzsók igyekeznek fekete-fehér pri béekkel, végül a menetoszlopot záró rendőrautók vészjósló villódzása. Most már gurulhatok én is, a szürke tömeg.

Vontatottan ereszkednek a Palota úton, egykedvű tekintetek méregetik a klasszikus falakat: ez könnyű préda lesz. A kanyarokban földre gyökerezik a vártúrázók lába a sziréna harsogástól: Takarodj az útból, ha kedves az életed... – adatik tudtára mindenkinek, érinthetetlen személyiségek szállnak itt le a hétköznapi halandók közé. Vegyülni nem vegyülnek, elszigetelve robnak a lebénított belváros felé.

Rádióm, bosszantásomra, magától bekapcsol. Éjjel a Széll Kálmán téren egy hajléktalan fagyhalál áldozata lett. Na, tesék, még ez is! Nem elég mára egy ilyen pökhendi menet, még

Czigány György Sötétedik

Az óriási, égőn zöld levél kínál ölelő formát alakodnak, hogy egeket halmozó ragyogásba rejtsen el a növény extázis lengén mozdulatlan természete. De közel s távol kezd itt szakadozni s hullik darabokra szét a táj. Téged is elnyelnek a zöldek. Ámulok csak e szelíd katasztrófa részeg látomásain, a távol part leányos ívein, üres horizontján. Nem tudom a tenger mennyiből derűjéből hiányzunk-e majd. Sötétedés előtt ezen mosolygunk.

az a szerencsétlen is megfagyott! És ekkor eszembe ötlik egy régi történet.

Nagyapám és Laci bácsi a sors szeszélye folytán szinte napra ugyanakkor születtek ezerkilencszázötben, aztán kilencvennégy év elteltével ugyanabban a hónapban haltak meg. Ráadásul az életük is egy időben fagyott le. Laci bácsi hét nyelven beszélő közgazdász volt 1948-ban, a koalíciós kormány miniszteri titkára, a miniszteri cím várományosa. Ám amikor egy fagyos reggelen Daimler cirkálóján a hivatalába érkezett, hogy folytassa odaadó munkáját népe szolgálatában, az éppen teljhatalomra jutott Rákosi elvtárstól nem miniszteri kinevezést, hanem azonnali nyírségi kiküldetést kapott. A sors nagyapám döngölt padlójú konyhájába delegálta. Magas székéből élete legmélyére avanszált elő. Pedig ő még tényleg hazafi volt. Vagy talán éppen ezért jutott éhkoppra. A kiebrudalt főtisztviselő és a mőresre tanított „kulák” akkor látta egymást először, hamarosan aztán együtt tapasztalhatták, hány koppanástól reped a jég mínusz tizenöt fokban a gémeskút fenekén.

*Magas székéből élete legmélyére
avanszált elő.*

Pedig ő még tényleg hazafi volt.

Fordíthatták a kútgémet vészjóslóan a föld felé, vagy sokat ígérőn az égre irányozva, amint az Rózsa Sándor idejében volt szokás, senki sem kíváncszott nyáron a hőségperzselte tanyára, sem télen a madárfagyasztó hidegbe. Egy fakóra dermedt januáron aztán a korábbi „miniszterjelöltnek” elfagyott a keze. Kényszertartása lett. Megtépázott ábrázatával, foszlott hajával, rongyos göncökbe bújtatott csonka tartásával bármely belvárosi kukabúvással összehasonlítható eleganciára tett szert. Amikor évek múltával a pusztáról hazatérhetett, benuult kezétől parolázás helyett csak reszketeg csippentésre futotta, amint hűséges sorstársától, nagyapámtól, az egyszerű juhászembertől búcsúzott. Az égi közbenjárás és a rusztikus kényeztetés komoly játékosává formálta, élete spirituális fordulatot vett. Afféle füves emberré vált, miniszterjelöltből népgyógyásszá lépett elő.

Eztán már úgy játszott vele a sors, mintha ő játszana a sorssal. Utoljára pont a Palota úton láttam a vén spirituális tanítót, kilencvenéves teste biztos léptekkel repítette időtlen lelkét a járdán felfelé, éppen ott, ahol az imént a sors iránt érzéketlenül döngött lefelé az a kevély menet. S a várhegyi gémeskúttal mindent tudón bólogatnak...

Most a menetoszlop nyomában taposom a feket, és csak az irányjelzőmtől kérdezem, vajon az a limuzinból önelégülten bámuló tekintet, a városnyi konvoj közepén terpeszkedő hatalom tudja-e, amit nagyapámék már akkor megértettek: hogy ő és az a hajléktalan, aki ma éjjel a Széll Kálmán téren megfagyott, egy és ugyanaz a személy?

KISSLAKI LÁSZLÓ

Karácsonyi szőlőfürtök

R Reggel kéken szikrázott az ég, de Zala felett már csak a jó szélre vártak a Somogyba készülő hófelhők. Én meg éppen az éjjel esett havat hánytam az udvaron, hogy itatni lehessen a vályúnál, mikor átjött Maklári Gyuri, a haverom. Elújságotla, a mamája szabadföldre ment a tanítóval világot látni. Ezért most az apja kénytelen lesz egy másik anyát keresni, mert nem győzik ellátni az állatokat. Pláne, szerződéses bikát is nevelnek. Közben vigyorgott. Megvigasztaltam, fognak találni asszonyt, mert tudják a faluban, a bika nagy pénzt hoz a konyhára. De gyorsan kellemes karácsonyt kívántam Gyurinak, mert nagypapa már befogott. Egyébként itt nem volt módí a lovaknak a csengőhordás. Hiszen csak a szekerünk lett most szánkó, mert becsérelte a kerekeit kétoldalt egy-egy vékonyabb, felgyalult végű gerendára. Remény is megvetően vette volna le a nyakáról a csilingelő, úri paripának való ékeséget.

Felmentünk a Sári-hegyre lehozni egy kishordó bort, karácsonyfát, miegymást. Alighogy beálltunk a pincéhez, meg-

hozta a havat a reggel látott felhőkkel a szél, de azért még rá lehetett látni a Balatonra. Remény beállt a diófa alá, csupán megszokásból, hiszen lombátor helyett csak a pokróca védte a jeges széltől.

Nagypapa körbejárta a szőlőt, majd eltartott, míg mindent a szánkóra pakoltunk. Utoljára még leaggatta a hat fürt otellót és a négy fehér illatot, akik rafián lógtak a pincegerendáról, mint a denevérek. – Azért fejfelé, hogy ne érjenek egymáshoz a szemek – mondta nagypapa, mikor megkérdeztem.

*...pár eltévedt hófehely kereste a helyét,
de azért tisztára söpörtem a ház előtt az
utat, hogy el ne essenek a betlehemesek...*

Hazafelé Remény röhögött a szánkó előtt, mert mind a négy lábával fékeznie kellett, mikor a meglódukt rakománnyal lefelé csúszott a Vörös-horhón.

A hegyen elszaladt velünk az idő. Éppen a félnégyes somogyzobi vonat fűtyült, mikor Remény a jászla elé került az istállóba. Majd Újlak felé is elkattogtak a kerekek az állomásról, s végleg csend ült a falura. A kutyák se ugattak, nehogy felijesszék a Kisdedet, ha a Szentcsalád korábban érkezne.

Már csak pár eltévedt hófehely kereste a helyét, de azért tisztára söpörtem a ház előtt az utat, hogy el ne essenek a betlehemesek, ha becsörtetnek este az örvendező barmokkal. Aztán visszavittem a ciroksöprűt az istállóba, és boldog karácsonyt kívántam az állatoknak. Persze, csak a ló meg a tehén értette. Meg talán a disznó, mert amikor felkerestem rám nézett, miközben az első két lábbal a főtt krumplis vályúban állt. Tekintetében az volt, ő is köszöni, de most eszik. Aztán

Bodnár Éva

Csendedre vágynom

C csendedre vágynom,
békédre, Uram
hajnali szürkéségben is lássam
végtelen fényedben utam

kincseimet szívemben őrzöm
lelkem szabad
veled vagyok az örökké tartó
életből egy darab

látom a jövő képeit
érzem kegyelmedet
ott vagy az összes emberi vágyban
remény és szeretet

s ha elmúlik minden
egyedül te vagy örök
körülvesz békéd és e csendben
mindent megköszönök.

mama hívott, hogy megjött a Jézuska, de mielőtt bejövök, mossak kezét. Örültem, mert tavaly tovább tartott, míg nagy-papa helyire faragta baltával a karácsonyfát. Most is nagyon szép volt, egészen a gerendáig ért. A piros szőlőfürtök a fa egyik oldalán kapaszkodtak közel a törzshöz, a fehérek meg a másikon csüngtek megatódva. A szaloncukrok még a hajdani díszruhában lógtak az ágról, de hogy belül mit rejteget a csillogó külső, sejtelmem se volt. Elénekeltek, hogy „Ó gyönyörű szép”, aztán mentünk vacsorázni; kivételesen ma a tiszta-szobába. Milu, a kandúr nem kért, biztos máshol evett. Pajtás persze szokása szerint már a levegőben kapta el a csontokat. Vártam, mikor csinálunk helyet a betlehemeseknek, de nagy-mama mondta, hogy idén nem járnak erre, mert kevesen vannak. A pásztorok fele elszéledt az állatokkal együtt, és a három király is eltéveszthette a járását valahol a nyugati határvidéken. Sokan meg családotul idegenben vándoroltak, s most ott várják a Megváltó születését.

A rádióban szép templomi zene szólt, míg az éjféli misére készültünk, de ahogy kiléptünk a kiskapun, vad recsegésbe torzult az orgonaszó. Nagypapa a készülék mellett várta, hátha meghallja Imre fia hangját a pokoli hangzavaron keresztül. Ugyanis éppen egy hónapja üzent külföldről, mert november negyedikén már az orosz túlerő miatt, elmenekült. Azért, ha itthon marad, felakasztják. Azt meg ki szeretné? – persze, hogy elment. De nagypapa csak türelmesen ült a rádiónál. Mama hiába mondta neki, szenteste nem beszélhetnek egyszerre százazren.

Pajtás már csak daczból sem jött velünk a misére, mert tavaly mikor utánunk szökött, nem engedték be a templomba. Talán mert nem volt rajta cipő – gondolta.

Szép volt az éjszaka, mikor az éjféli misére ballagtunk. Útközben nagymama elmesélte, hogy frissmenyecske korában éppen karácsonyra kapta meg nagypapa első levelét a muszka frontról.

Ahogy beültünk a padba – én persze a legszélére, mert így az oltárra látok – egy pillanatra be kellett hunyni a szemem. A tűlevél és a frissgyanta illatától úgy éreztem, mintha a fenyvesben lenne a szentmise. Angyalok imádtak a jászol körül, és ott heverésztek az erdei állatok. De eltűnt a varázslat, mert utolsót kondult a harang, mire felzúgott az orgona megszentelt zenéje. Muzsikája kihallatszott a Kisjézust köszöntők énekével a templomból, és továbbgördült a falun, végig a Berekgig. Még a mezei nyulak is hallhatták volna, ha ébren vannak. Aztán egy darabig a ministránsokat néztem. Itt is olyan piros vállkendőjük és szoknyájuk volt fehér karinggel, pont mint Budán az én munkaruhám a Szent Adalbert-templomban.

Maklári Gyuri ma nem sürgött köztük. Ő a jobboldali pad-sorban lógatta fejét a bikakedvelő apja mellett, aki bicskával faragott arccal meredt az oltárra. Gyuri érdekesebbnek vélte a lábait, mert inkább azokat bámulta. Még csak nem is harangozott velük. A mise végén, még mindnyájan csodaszépen elénekeltek a *Mennyből az angyalt*. A nótázás alatt az ember belülről szinte érezni vélte a szeretet melegét. Közben azért átnéztem Gyurira, de ő csak bámult maga elé; talán felé lobbant egy közelben kilobbanó gyertya füstje, az mart könnyet a szemébe. Biztos, most döbbsent rá, hogy tavaly ilyenkor itt ült mellette a mamája, és most nem érti, hogy miért ment el csak úgy, hogy még a bikákra se gondolt? De hiába is kérdezné Kisjézust, hiszen ő még pici és nem tud beszélni.

Balajthy Ferenc

Nem mindennapi imádság

(Uram)

Világűr látta magzatvizünket add meg
Nekünk ma, hogy el ne apadjon a vér!
Megszülessen újra a megfogant kenyér,
A gyermekáldást tőlünk ne tagadd meg!

Add meg nekünk a kint és a gyötrelmet,
Fájjon a gonoszság, és égessen a rút!
Tudjuk meg, - mért ront a lélekháború –
S mi rágcsálja szét a megtartó gyökeret!

Vezess múltunkból jövő felé a mában,
Hadd imádkozzam tested templomában!
Pusztuljon el, ez a mérhetetlen vakság,
S ne nyomoríthassa sorsunk a gázság! –

Mutass utat, hogyan vesszen a közöny,
S mosollyá gördüljön arcokon a könny!

Szentjános Csaba

Édesapámnak

A kapát, kaszát már átadta,
de nem a földet, amiben pihen,
nekem óriási súly, ahogy
a felhőket a hátamon viszem.

Engem nem ismer a szőlő, a krumpli,
a tök, a kukorica,
de még hallom dorombolni a hegyet,
ahogy az éghez bújjik, mint a cica.

Apám széparcú ember volt, tenyerén
elfért Magyarország térképe,
király volt, mert meghívta
minden földijét ebédre.

Bográcsoztunk, én a tüzet néztem,
ahogy égette az éjszakát,
a rőzse faujjaira fénygyűrűt
húzott a túlvilág...

Viczián Miklós

Az Ige testté lett, és lakozék mi közöttünk

Mindenekelőtt az ige szónál álljunk meg! Az itt olvasott görög szó a logosz, amit az újszövetségi görög nyelv az isteni kijelentésre (de nem kizárólag arra) alkalmaz. Csodálkozunk rá arra az Úrtól kapott bölcsességre, amellyel Károli Gáspár külön szóval illette az isteni kijelentést, s azóta minden magyar fordítás követi ezt. A magyar nyelvnek külön szava van rá: az ige. E szó eredetét nyelvünk őstörténetében vélük felfedezni (pl. a mongol üge=varázs-szó), és a mi varázsigé, illetve megigéz kifejezéseinkben köszön vissza. Nagy szomszédainknál, pl. németül vagy angolul az Isten szava – az ige – is „csak” szó (Wort, word), úgy, mint a más szavak.

Sokszor az egész Bibliáról, vagy annak egy-egy szakaszáról úgy beszélünk, mint Isten ígéről. A Biblia Isten kijelentése önmagáról és teremtett világáról, benne rólunk, emberekről. De a Kijelentés nem pusztán ténymegállapítás, hanem „Isten ígéje élő és ható”, vagyis hatással van az olvasóra, és átformálja őt Isten képére és hasonlatosságára. Ebből következőleg:

Isten szava hatalom. A szavával teremtett, fenntart és igazgat mindeneket. Istennél a gondolat, a szó és a tett teljes egységben van. Amit elhatároz, azt kimondja és meg is cselekszi: „*ezt mondta Isten: Legyen világosság! És lett világosság*” – olvassuk a teremtéstörténetben. Jézus szava is hatalommal bírt. Rászólt a viharra és az elcsendesedett. Szólt a halottnak, és az életre kelt, a sorvadt kezű kinyújtotta a kezét, a béna felkelt és járt.

Különös jelentőséggel bír János evangéliumának elején az ige, ugyanis meghirdeti, hogy az isteni kijelentésből isteni személy lett: az IGE testté lett. Nagy „I”-vel, mert itt már személynév. Isten a Fiú személyében, a LOGOSZ (nagy „L”-lel) emberi testet öltött, hogy az Isten a kijelentését saját maga mondja el nekünk, ne csak közvetítők által jusson el hozzánk.

Ennek emlékünepe a karácsony.

Isten a Fiú személyében, a Logosz emberi testet öltött, hogy az Isten a kijelentését saját maga mondja el nekünk...

S végül, az ígének – pontosabban az Igének, mint isteni személynek – üdvözítő szerepe van! Amikor az angyal azt mondja Józsefnek a születendő gyermekről, hogy nevezze el „Jézusnak, mert ő szabadítja meg népét bűneiből”, akkor a szabadítja meg helyén az a görög kifejezés áll (sozo), ami egyaránt jelent szabadítást, megtartást, illetve a keresztyén terminológiában üdvösséget. A Jézusra alkalmazott Szo-tér szó is ebből a töből származik. Amikor az angyali kar megjelenti a pásztoroknak az Úr Jézus születését, ezt mondták (a Magyar Biblia Tanács fordítása szerint): „Üdvözítő született ma nektek, aki az Úr Krisztus, a Dávid városában” (Lk 2,11). Ugyanezt Károli úgy fordította, hogy *született nektek ma a Megtartó...*, a Szent István Társulat fordításában pedig „*ma megszületett a Megváltó*”... és a görög szövegben itt a Szo-tér kifejezést olvassuk. Üdvözítő? Szabadító? Megtartó? Megváltó?

A bűnből való szabadulás az maga az üdvösség, és Jézus Krisztus az, aki megváltott és megtart abban az üdvösségben, amelyet Ő szerzett számunkra saját maga helyettes áldozatával.

Elindultunk onnan, hogy az IGE testté lett, és eljutottunk karácsony örömezenetéhez.

Ezekkel a gondolatokkal kívánok mindannyiunknak áldott karácsonyt és boldog új esztendőt!

A kisdéd születése – Artur Hughes festménye

VARGA RUDOLF

Három farkas

részlet a készülő regényből

Apám a szokásosnál is elcsigázottabban telepszik az asztalhoz. – Hol hagyta a bicigit? – kérdezi anyám, miközben tányért tesz apám elé.

– Baj van, Anyuka – sandít fel anyámra édesapám.

Édesapám élete végéig csak Anyukának szólította anyámat. Hogy miért? Nem tudom. Talán azért, mert öt év korkülönbség volt köztük, azaz apám öt évvel fiatalabb volt édesanyámnál? Nem tudom. Megkérdezni elfelejtettem, de valahogyan úgy is volt az rendjén.

– El-ko-boz-ták – nyögi ki apám.

Nagy nehezen tisztázódik a helyzet. Apám, akinek bevonták a jogosítványát, mondván, egy kuláknak a jányát vette feleségül, tehát megbízhatatlanná vált a bányászok szállítási sára, biciglivel járt krampácsolni.

Jogosítványbevonás? Az semmi. Voltak akkorában annál sokkalta cifrább esetek is. Az egyik dógos gazda, akit szintén kulákká nyilvánítottak, korábban minden pofátlan beszolgáltatási kényszernek szó nélkül tett eleget. Hiába erőlködtek, nem találtak rajta semmi fogást. A párttitkár meg a rend éber őre végül kiötlötte, a gazda házőrző kutyája veszélyezteti a közbiztonságot.

Hiába zárta szerencsétlen ember a kaput, az okosok kiagyalták, a lécek közt utcára szökhet a kutya. Kötelezték a kulákokat, a palláson láncra kötve tartsa a szerencsétlen ebet. A sors fintora, hogy a háztetőről ugató láncoskutya túlélte a kulákküldözést. Vénységére újra szabadon őrizhette a portát.

Ugyanazok a firnyákosok állították válaszut elé apámat is. Csak akkor kaphatja vissza a jogosítványát, ha elválik anyámtól. Édesapám attól kezdve biciglivel járt trógerolni.

Amikor nagyapám nőül vette Varga Veront, kettőjüknek ugyanannyi volt a vagyonuk, mint korábban külön-külön.

Merthogy a semmi az semmi, akárhogy forgatjuk. Úgy kezdtek a közös életet, ahogyan sokmillió sorstársuk. A kincsük a hit, a remény és a szeretet volt. Hittel pedig semmi sem lehetetlen. Hittel hegyeket lehet mozgatni. Őstenben hinni annyi, mint hinni önmagunkban. A dédanyám, Varga Veron Amerikába szakadt anyja, amikor értesült az örömhírről, küldözgetni kezdte a stafírungra valót.

Anyám anyja, amikor özvegyen maradt, belenyugodott a kínkeserves életébe. De mit ád isten, egy napon levelet kapott Amerikából. A levelet maga a postamester olvasta fel dédanyámnak. Mindenki majd hanyatt esett attól, ami abban a levélben volt.

Egy Nevelős névre hallgató ember, akit dédanyanyám szolgálóleány korában ismert meg Kassán, és akinek zongorahangoló volt a szakmája, valamiképp az összes pereputtyával együtt kitértorgott az Óperencián túlra. Nevelős bácsi, aki a levelekben magát már *Nevelosként* nevezte, szintén megöz-

vegyült, és ezerkilencszázhatban, amikor valamelyik falubelitől megtudta, hogy dédanyanyám is hasonló sorsra jutott, levélben kérte meg az egykori cselédjány kezét.

Dédanyanyám egymondatos válasza után *Nevelos* bácsi küldte a hajójegyet, meg a kikötőig tartó vonatútra szükséges pézet. Volt nagy sírás, rívás, de az acélos tekintetű asszonyt, dédanyámat semmi sem téríthette el az elhatározásától. Az óceán túlsópartjáról küldött dagerrotípiákon dédanyám kalapot viselt, karján ridikült tartott.

Kicsit furcsán festett az idős matróna az úri maskarákban, de hát, ágyesz bugyesz, ahogy mondani szokás.

Veronkám fantasztikus gyakorlati és porblemmmamegoldó készséggel volt megáldva.

Jánykorában nem cifrázkodásra meg ilyen-olyan, a hagyományak megfelelő kelengyére költötte a pézecskejét, hanem fogához verte a garast. Félrerakta és gyarapította azt.

Asszonyként meg, ha egy holdnyi földre való péz összegyűlt, máris alkudni kezdett a zsidóval az általa korábban kiszemelt parcellára, amit korábban még csak árendába vettek ki nagyapámmal. Amúgy, ha stafírungra lett volna, a kelengyés sublót nem is tudta volna hová rakni, mivel a Ferenc dédapám zindelytetős vályogházához toldott szobácskában húzták meg magukat nagyapámmal. Hajnaltól későestig dógoztak, mint az ígásbarmok. Úgy lett az egy holdból kettő, a kettőből három, amit az Amerikából kapott küldeményekkel tovább és tovább bővítettek.

De minden küszködés kevés lett volna, ha Veron nem veti be csodafegyverét, a lélek akaratával működő hétköznapi mágiát.

...dédapám zindelytetős vályogházához toldott szobácskában húzták meg magukat nagyapámmal.

Édesanyám már öt éves forma lehetett, amikor nagyapám, nagyanyám és ő még mindig a házvégi toldalékban kuporogtak.

Akkorában, talán a millenniumi vircsaft kapcsán, a távoli, isten háta mögötti vidékre is legyűrűző építkezési kampány furcsa kísérőjelenségeként egymás után égtek le a nádtetes, vert falú és vályogból épült kunyhók ezrei. Felbérelt gyűjtőgatók járták a vidéket, hogy a szegényparasztságot rákényszerítsék a gangosabb otthonok építésére. És csodák csodája, a bankhitelek uzsorakamatja akkorában még nem volt olyan pofátlan, mint száz évvel később. A kóccsönök törlesztését minden szegényember ki tudta gazdálkodni a munkájából.

A köznép vérén parazitaként élősködő bankokon keresztül valamiképp a biztosítótársaságok is érdekelték lehetnek a gyújtogatási ügyletben, mert a fedél nélkül maradt csórók némi kártérítést, gyorssegélyt kaptak ösztönzésül arra, hogy a viyillók helyett cseréptetős házakat építsenek.

Nagyapám meséiben időről időre felbukkant a gyújtogató figurája, aki esténként a kertek alól közelítette meg a falut. Petróleummal locsolt lángoló szalmacsutakat dobott a nád-tetős, zsúpfedeles házakra. Akkorában annyiszor elképzeltem a sötétben lopózó arctalan alakot, hogy a belém rögzült kép máig is él.

Az igazi, az Ámerikából kapott jelentős segély azután érkezett meg, amikor Veronkám levélben közölte az anyjával, hogy porig égett az apósa háza, meg az a toldalékszobácska, ahol ők húzták meg magukat.

Nem tudom, hogy nagyapám vagy Veron nézte-e ki a telket, a felvég legjobb fekvésű telkét, amely a falu gémeskútja mellett terült el. Ha Veron választotta ki, biztosra veszem, hogy a Sarkcsillag volt az ő támpontja. Csak úgy, zsigerből? Ki tudja.

A telek mögött bekötőút vezetett a végtelen mező felé, így tulajdonképpen háromszöget alkotott a terület. A falu többi parasztházának portája téglalap alakú volt, és merőlegesen állt az utcára.

Teljes bizonyossággal tudom, az épületeket nagyapám tájolta be a nap állásához, hogy ne kelljen megsülni az udvaron, meg a napsugarak melegétől felforrósodott házban az embereknek, istállóban az állatoknak. Úgy szervezte a portát, hogy koráreggel elsőként a kapun ragyogjanak befelé a fénysugarak.

Alkonyatkor pedig a mindenségre hangolva a csűr mögötti szérúnél nyugodjon le a nap.

Tavasszal kezdődött a vályogvetés, a meszesgödörök ásása, szeptemberben pedig a házszentelő után már be is költöztek a palatetős épületbe.

Nagyapámék háza eleve háromszatúnak készült. Olyanra, ami az idősek, a gyerekek és az onokák bensőséges együttélését teszi lehetővé. Az a ház, az én emlékezetemben egy csodálatos palota a templomra nézett, illetve odanéz még ma is. Csakhogy az már nem a szegény megboldogult nagyapámé, nem is a jányáé és fiaié, de még csak nem is az onokáié. Nem a miénk, merthogy egy nap feldúltan állított haza Gyuszika.

– Édesapám! El kell adni a házat – mondta elcsukló hangon Gyulának, aki akkor már özvegyemberként, egyedül lakta a portát.

Csoda, hogy nem kapott agyvérzést szegény keresztapám. Gyuszika zagyva mondataiból kiszűrte, hogy a fia fizetési csapdába került. Megfenyegették, ha nem fizet azonnal káppéval, akkor az életével fog. Unokaöcsém odafelé menet már meg is egyezett a fatelep tulajdonosával az árban. Ugyanannyiért kótyavetyélte el közös örökségünket, az összes bútortattal, használati tárggyal együtt, amennyivel ő volt adós. Nem érdekelte az sem, hogy nevetségesen kevéske pénzért, csak megússza a fenyegetést. Nem volt mit tenni, keresztapám egy bőröndbe rakta a legszükségesebb holmiját. Átadták a kulcsot a vevőnek, aki kifizette az arcpirítóan méltánytalan összeget.

Hetekkel később, amikor megtudtam mi történt, majdnem sírva fakadtam, mert én akár a dupláját is megadtam volna azért, hogy kivásároljam az örökségből az onokatestvéreimet. Ha kőccsön kellett volna kérnem a rávalót, még akkor is.

Ráadásul keresztapám is ott élhetett volna élete végéig. De mit csináljunk. Ahogyan mondani szokás, alma nem esik messze a fájától. Tudomásul kell venni, hogy Gyuszikát ilyen természettel áldotta, verte meg a sors. Keresztapám a fia házába kényszerült, de nem sokkal később onnan is tovább költözött a túlvilágra. Gyuszika hamar túltette magát az ügyön. Ugyanúgy, mint amikor négyes találata volt a lottón.

Akkor sem ment haza a családjához, amíg egy forintja volt a nyeresémből.

Spongyát rá, inkább vissza a régi házhoz!

Elöl a tisztaszoba, középen a konyha, hátul a hálószoba. A tisztaszobában a mestergerenda alatt volt a hitvesi ágy, a konyhában pedig szintén az alatt az asztal.

Tudvalevő, hogy ha megfelelően körütekintő a férfi, gyereket a lélek útmutatójaként szolgáló Északi Sarkcsillaghoz tájolt mestergerenda alatt csinál, mert az a legalkalmasabb hely arra. A néphit szerint, ha fiúgyermekre vágyik a menyecske, telihold idején kell megtörténnie a fogantatásnak, és a biztonság kedvéért, hálóingjét felhúzáva holdsugárral kell süttetnie hasát az asszonykának. De amúgy megfelel gyermeknemzés céljára a szénatároló, alkalmasint a mező, de még egy bokor alja is, ha ippeg úgy jön ki a lépés.

...az épületeket nagyapám tájolta be a nap állásához,

hogy ne kelljen megsülni az udvaron...

A gerendák pontosan párhuzamban az ágyakkal, hogy könnyebb legyen a pihenés, a gyerekszülés. A nagyházzal szemben kisebb gazdasági épület, kiskonyha, ami a felénk pitarnak nevezett pitvart helyettesítette. Mellette komora, hombár, az utca felől gádoros pince. A kisházban volt még egy szoba, amit később úgymond vendégszobaként használtak.

A kiskonyha mellett cseréptetős kenyérsütő kemence, melynek füstszaga egyedül csakis arra a kemencére volt jellemző.

A telek közepén galambdúc, a széleken ól a tyúkoknak, libáknak, kacsáknak, disznóknak, tehéneknek, lovaknak, juhoknak.

Az aprólékok és disznók ólját csűr választotta el a tehének és lovak istállójától, hogy az érzékeny aprójószág ne szenvedjen a bűztől, a marhák és lovak pedig ne kapják el az időnként felbukkanó járványokat a szárnyasoktól.

A juhok hodálya az árnyékszékekkel szemben, a trágyadomb mögötti szegletet foglalta el, közvetlenül a szénapallás alatt, melynek előterében állt a szecsavágó. Az ól mögötti részen volt a krumpliverem.

A maradék terület még bőven elegendő lett volna konyhakertnek, gyümölcsösnek, de abban a földben semmi nem termett meg. Nem tudni miért. Nagyapám is csak találgatta. Feltúrta, mésszel fertőtlenítette, hamuval porhanyította, istállótrágyával zsírozta, élesztgette azt a szerencsétlen adottságú, elátkozott földet, de az mégsem termett semmit, soha. A telek legtávolabbi sarkában állt a szérú.

Két bejárata volt a portának. Az utca felől díszes kapu, melyet negyvenötben az orosz katonák teherautói kidöntöttek. A katonák felaprították és eltűzelték a kaput, a kerítést és az

oszlopokat. Később, a front idején a hátsó, gazdasági bejárat is hasonló sorsra jutott. A felszaba-dúlás után nagyapám nem pótolta azt már soha többé.

Attól kezdve mindenki, aki arra járt, a nagyapám portáján át vágta le a kanyart.

Vizeslóca állt a nyárikonyha előtt.

A lócán két vödör, középen bádögbögre, amiből minden istenadta szomjazó kedvére szürcsölhetett. A jobb ízlelésűűiek ivás előtt kicsinyke merítéssel kilögybölték a bögrét, ami a mosást helyettesítette.

A vizeslóca környéke volt a fürdőszoba, a borotválkozás, hajmosás és a szájbúmosás helyszíne is. Szánkba öntöttünk egy pofa vizet, amit tenyerünkbe csorgatva használtunk mosásra. Később, felcseperedvén már olyan finnyás lettem, csak a bögre fülét tartottam a számhoz.

Onnan ittam, ahonnan mások nem, nehogy kucikos legyen a piszkám.

A kisbíró lármázása kétnaponta verte fel a falu csendjét. A tanácsházi lótifuti nyakába akasztott pergődobbal koslatott le-fel, alvégtől a felvégig. Mi, kölykök, mihelyst meghallottuk a dobolást, azonnal loholtunk a hang irányába, mert ott mindig történt valami.

A kisbíró hosszú dobszólóját minden alkalommal egy hatalmas záróütéssel fejezte be. Rácsapott a kifeszített kutyabőrre, mintha pontot tenne a dob hangján elmondottak végére.

Farzsebéből előkotorta a négyrét hajtogatott írást, megköszörülte torkát, és fennhangon kezdte az olvasást:

– Köz-hír-ré-té-te-ti-k-a-kös-ség-la-kos-sá-gá-nak, ho-o-ogy...

És sorolta a fontosabbnál fontosabb események dátumát, hogy aszongya, baromfioltás, első osztályos tanulók beiratkozása, kötelező békekölcsönjegyzés, tűzvédelmi ellenőrzés, vándormozi érkezésének napja, tanévnyitó ünnepség, ballagás, ilyen meg olyan gyűlés a tanácsházán, mindent-mindent felsorolt a kisbíró.

Csak az orvul lecsapó fináncok érkezésének időpontját nem olvasta fel soha.

De a fináncok attól függetlenül jöttek és jöttek, akár a siserehad.

Felmásztak a pallásra, leereszkedtek a pinyőbe, felforgatták a szalmakazlat, hasmánt fekvé kukucskáltak be az ágy alá, felemelgették a szalmazsákokat, még akkor is, ha éppen beteg feküdt rajtuk. Feltúrták a szekrényt, a ládafiát. A disznóól hídlása alá is beszurkáltak hosszú vaspálcáikkal, nem-e lehet-e, hogy valamelyik törvénytörő magyar briganti dugipájinkát rejtett a trágyalé alá.

A rókaképu perzekutorok, mint a tűzkeresgélő gyermekjátékban a csemeték, ahogyan a másik játszótárs arcát figyelik, úgy figyelték a gazda meg a gazdasszony arckifejezését. Miközben pléhpfával kóricáltak a nagyház és a nyárikonyha, a hombár és a tyúkol között, leginkább nagyapám fizimiskáját sunelták, hátha leolvassák róla, merre a hideg, a langyos, a meleg, vagy éppen a tűz. T-ű-ű-ű-z! T-ű-ű-ű-z!

A házkutatások alkalmával nagyapám mindvégig az istállóajtónál ücsörgött a fakukeszniáján. Szája szegletén szelíd mosollyal meredt a távolba. Nem mozdult. Máskor is az istállóajtónál ücsörgött állandóan. Az istállóajtónál, minek küszöbén borotvaéles pengével vágta a maga természetete illatos dohányleveleket, élete egyetlen megmaradt élvezeti cikkét, amit az ötvenes években ugyanúgy, mint mások, ő is már csak titkos helyen természetete, szárított és tárolt, nem úgy, mint korábban, mikor még a zsugorodó, kunkorodó lapátnyi levelek soronként a tornác fölé zsinórozva pompázhattak.

Titkos helyen természetete a dohánnyt, úgy, mint mostanság az ötletesebb csókák természetete a marihónalját. Még én magam sem jöttem rá soha, hová ültette a dohánypalántákat nagyapám.

Még én magam sem, pedig előttem titok nem létezett, héthatáron innen, meg azon túl sem.

Én már hatéves koromban ismertem a dürgést.

Azt is tudtam, hogy a tisztaszoba meg a konyha közti egy méter vastag vályogfal közti ajtótok rámája mögött, a falba vájt résben vannak elrejtve a titkolt kincsek. Oda van eldugva a házipájinka, a tojás, a fémzárolt, csávázott vetőmag. Nagy-

apám tudta, ha a legújabb hatalmasságok vérszemet kapnak, azoknak már semmi sem szent.

Vetés ide, vetés oda, ha meggajdultak a hiábavaló keresgélésben az örökké mólés fináncok, bosszúból képesek voltak még a fémzárolt vetőmagot is elvinni, nem törődve azzal sem, hogy a gazdának a jövő évben nem lesz mit elvetnie.

Az összespórolt pézceskét is elképesztő helyekre kellett bújtatni előlük, mert sokszor előfordult, hogy a tahósági személynek álcázott latrok megdurrantották a Veron szuszékjából, a lepedők, párnahuzatok közé rejtett bankjegyeket. Végére is, szabadrablásra szólta a jogosítványuk.

Nagyapám, arcán angyali mosollyal ücsörgött a katonaládáján, amíg el nem takarodtak a hívatlan látogatók.

Azokról a sajnálatos ötvenhatos eseményekről ritkán esett szó minálunk. Csakhogy a felnőttek még olyankor is csak a kölykök számára érthetetlen madárnyelven beszéltek. Ráadá-

sul a szavakba oda nem illő mássalhangzókat iktattak be. A katyvaszból alig tudtam valamit kihámozni. Pedig olyankor még jobban hegyeztem tapsi füleimet.

Difindofon, nagy a pofon, szajkóztuk a számunkra érthetetlen szavakat.

Az eltorzított szavaknak, rejtjeles párbeszédnek visszatérő alakja volt egy bizonyos cigányember, aki éjszakánként a templompart oldalán lévő rézsű fedezékéből lődözött gépkarabéllyal. Hogy kire, mire, azt ma sem tudom. Nem tudom, és attól tartok, hiteles forrást manapság már nem is találnék, mert boldogabb vadászmezőkre költöztek azok az öregek, akik rejtjelezés nélkül elmondhatnák, mi is történt ottan akkorában. A fóradalom hőseinek, azaz áldozatainak nyomát benőtte a fű.

Helyi szabadságharcunkból számomra már csak annyi maradt, hogy:

– *Difindofon, nagy a pofon.*

Benke László

A példaadók

Tamási Lajos és Varga Domokos

Szerteszét szaggatott országban,
szerteszét szaggatott világban élek,
ahol a lelkek is szerteszét szaggattatnak.
De így is teljes emberi létre vágyom.
Az emlékezet homályos foltjain át
én is csak sejtem, sejteni vélem,
hogy valamikor réges-régen
egészben volt itt ország és világ,
a „mi rigónk” dalolt a fán,
együtt volt minden, a semmi, a lélek.

Ismertem egy-két embert
és mindegyiket isteninek néztem.
Szerettem őket. Ők is szerettek engem.
Nagy jellemükben s tetteikben éltek
és élnek bennem tovább, valahogyan.
Tudták, amit akkor én nem,
de amit sejtve, kíváncsian, félve kerestem,
hogy hol van a törhetetlen lélek,
aki segít eszmélnem, s majd engem is erőssé tesz.

Gyermeki tiszteletemben és ámulatomban
évekig dajkáltam őket a szívemben.
Tőlük lestem el a jót, tanultam, mi helyes, mi nem,
ők voltak nekem a példaadók.
Apámnál mindegyik több és kevesebb volt.

Mennyi szemérmes, bátor, férfias találkozás,
beszélgetés, sejtelem, gyötrődés,
égető kíváncsiság hajsolt, és hozta el,
hogy egyik is, másik is „Barátom” lett
abban a percben, mikor a felszabadító öröm
nevetésével egyszerre mindegyik magához ölelt.

Szűcs-Gáspár Borbála

Már hazajöttem

Jártam a világot, látni akartam mindent.
A Földet, a városokat és a remetelakokat.
Zubogó vízesést, tengert, hegyeket, havakat,
sivatagot és oroszánt.

Meg akartam ölelni a fényeket,
dobozba zárni a hangokat, szférák zenéjét,
szúnyog zizzenését és a fák, virágok énekét.
Madártollal szerettem volna levelet írni minden
csodának, ami kivirágzott a Földön és az égen.
De leginkább látni szerettem volna az embereket.

A boldogokat és boldogtalanokat,
a kicsi mezítlábas gyerekeket.

Az embereket körülvevő színes aurákat,
a szerelmeket és a halált.

Látni szerettem volna.

De ma már tudom,

hogy elég egy kicsi domb, egy patak,
egy barát, egy gyermek, egy asszony,
egy tekintet a napkeltére és a csillagos, holdas égre,
és mindent láttam, ami fontos.

A belőlük sugárzó energiában ott ragyog
a harmatos mező, a havas hegycsúcs,
sejtjeik nedvében a sós tenger,
sóhajaikban a világ fájdalomja és boldogsága.
mindent láttam és éreztem.

A világ olyan nagy, és mégis oly kicsi.
Benne úgy tűnik, én vagyok a középpont,
pedig csak egy gondolatföredéknyi létező,
ami nem volt mindig, és elmúlik hamar.

ALFÖLDY JENŐ

Mert süt a nap

Tandori Dezső nyolcvanadik születésnapjára

Tandori Dezső száz kötetnyi életművének sarkpontjait – évtizedek távolából visszatekintve úgy tetszik – jóelőre kijelölte a költő *Töredék Hamletnek* című, 1968-as első kötetében. Sokan mondtuk róla, hogy ez az első-könyv korszakalkotó mű, az elvontság és az intellektualitás új tárnáit megnyitó költői nyelvnek még sosem látott produktuma. Azt azonban nem sejtettük, milyen hatalmasra növekvő életműnek lesz alapkövetétele az első könyv. Mára méreteiben is nagyra nőtt az összmű. Nem a mennyiséget akarom ezzel a minőség elé helyezni, hanem a teljesség, az egész megvalósulását szeretném jellemezni. Néhány bővített mondatban elsorolhatnám témáinak elkülöníthető részeit és egészeit, korai verséből kölcsönözve ezeket az alapfogalmakat. Nagy részt foglal el a kártya, a gombfoci, a sakk, az angol vagy az olasz labdarúgó liga eredményeinek alakulása, még nagyobbat a verebek és más énekes madarak gondozása, a részben A. A. Milne-i eredetű mackók, a lóversenyek Európa nagyobb városaiban, a derbik, a nagy futamok ábrázolása, főként a francia impreszionisták festészetében. Nagyszerű a pointillista mesterek pontos jellemzése (a pontok mint részek s a festmények mint egészek), a Paul Klee-szerelem és a kortársi és a huszadik századi művészetek nagyjaival kötött „mindörökre-barátság” ápolása. Olyanokkal, mint Pilinszky, Weöres, Jékely, Ottlik, Mándy, Nemes Nagy, vagy a zene és a képzőművészet kiválóságai, Kurtágtól Kondorig. Tudós állatbarátok is fontosak, nemcsak mint gyakorlati tanácsadók, hanem mint a közös szenvedély értékteremtői is – az íróként is nevezetes zoológus, Országh László vagy az ornitológus Schmidt Egon. Mindez

azért nem vádolható egyhangúsággal, mert a költő boszorkányosan szövi pontos részletezéseibe, ismétléseibe vagy variációba a modern filozófiákon edzett gondolatait (Wittgenstein, Heidegger és még sokan mások, az ókori Hérakleitosz vagy Zénón is). Ám ezek az eszmefuttatások nem filozófiai köntösben jelennek meg, hanem képekké gyúrván a konkrét dolgokat s az elvont fogalmakat.

Tandori nagy részben játékos költő, de kicsivel még inkább létfilozófus, rész és egész egyetemes összefüggéseinek faggatója. Költői rangját nemcsak létfilozófiai avatottságáért tartjuk nagyra. Inkább mert a játék, az elvont és a konkrét imádata illetve, egymásban tükrözve jelenik meg munkáiban. Vissza-visszatérő, folytonosságot érzetető, többször is kimerített, variációkban gazdag témái akkor is fontosak helyi értéküknél fogva, ha nem érik el a legmagasabb ormokat úgy, mint az a szférák fölé hatoló verse, amelyből most csak egy részlet mutatok be.

...boszorkányosan szövi pontos részletezéseibe, ismétléseibe vagy variációba a modern filozófiákon edzett gondolatait.

„ (...) áldottak // legyetek ti fagyos magocskák a föld / alatt, puhultok, dagadtok, kínlódtok, / és fölhasadtok s zöld füvecskét / hoztok a világra. Áldott légy minden / dudva veteményes kertben és szántón, / árokparton és szemétdombon, akit / kiszurkálnak és kitaposnak, / elpusztítanak mindig, és mégis / kijössz a földre, és egy kicsit élni / akarsz te is, mert süt a nap.”

Ez a részlet *A megnyerhető veszteség* című, megkomponáltságában is remeklő verskötet (36) számmal jelölt darabja. Az ilyen, Assisi Szent Ferenc emlékéhez méltó művei mellett a könyvedebb, játékba felejtkezőbb költeményei között is találunk csúcsművet, a „száz legszebb magyar vers” panteonjába illőt. De a középkori naphimnusz a nagyvárosi parkocskák világa fölé emelő vers még nála is ritkaság. A madárkáival folytatott foglalkozás, a gyönyörködés e kis jószágok létörömében, ahogy a park füveivel táplálja őket, ahogy a kintinél derűsebb világot varázsol „A mennyezet és a padló” közti belső térben, a minimal art paradox, maximálisan lírai hatásában. A nyelvi ötletek, szójátékok, sőt viccek olykor gyaníttatják: röstelli mélységeit, a Lao ce-i Taóhoz illő aforisztikus bölcsességeit.

Versfolyamai (nevezzük így szerzteágazó, de egy középpontba visszamutató gyűjtőterületeit) a rész és az egész összetartozását s a szétválás látszólagosságát térképezi le aggályos pontossággal, mely mégsem zárja ki az esetlegest, az elbizonytalanodót (Kálnoky ezt emelte ki egy hozzá írt baráti versében). A dolgok relativitását megsejtő ógörög szofisták fonto-

Tandori Dezső

sak a költőnek: nem tűri a tételességet. Tandori az objektív líra újítója, egyik kulcsszava a tárgy. (Kiindulópontja a „talált tárgy” József Attila-i fogalma.) E tárgyiasság olyan szubjektivitással párosul, mintha Petőfivel együtt szemlélődne *A Tisza partján*. „Természetem komoly” – írja mottóul kölcsön véve Petőfi szavait *A megnyerhető veszteség* utolsó lapján. Szüksége azért lehet erre, mert még félreértenék-félreértékelnék rengeteg „vicces” kiszólását, nyelvújítását, nyelvi humorát, általában humorérzékének szerepét. Kell a derű, jön is, meg is harcol érte; versnapló és kvázi-versregényei szerint boldogan éli önkéntes napi robotját s annak esszenciális művekké párolását. Buddhái békesség, demokratikus létszemlélet rejlik költészetében. Ám a líra nem „nagy”, ha nem megszenvedett, ha nem a szülő nők kínjaival jön létre. Tandori megértette, hogy az írásnak az egyetemesség a legfőbb mértéke, de a végtelenségnek minden részecskéje egyenrangú, és aki ezt látni, belátni és másokkal beláttatni akarja, annak veszélyes mélységekbe és magasságokba kell hatolnia (ötölnie-hatolnia – javíthatna ki viccesen, gondosan álcázott komolysággal).

Vallásosságtól majdnem függetlenül gondolhatunk a hajléktalanul talált verebek fölötti gondviselésére, amelyet Társával közösen vállalt sok éve. Megjegyzem: nekem nagyon tetszik, hogy „*másikunknak*” nevezi párját: az érzelmi kultúra magas foka ez. Íme a rész („én” és „ő”) s az egész („mi”) egysége; több és szebb a virágnyelven kimondott vallomásnál.

Saját mindennapjait, az életformát – Ottlik Gézával mondhatjuk „*létezőtechnikának*” is – napról napra, sokszor pillanatról pillanatra írja le naplószerű pontossággal, és közben hiperaktív elméjének örökös működését engedi szóhoz jutni, olyan gondolatok, ötletek, felvillanyozó analógiák, áthallások és félreértések valami lényegire utaló módján, hogy egy pillanatig se érezzük rémképét, a „*fás karalábé ízű*” szövegelés unalmát. A törekvés irányát utólag jobban megérezzük, mint keletkezésekor a *Vissza az égbe* című, a *Töredék Hamletnek* többi versétől eltérő terjedelmű (huszonnégy oldalas) poémából: mindenféle programszerűség, költői hitvallás nélkül, pantomim-

szerűen láttatta ebben a modern-mód mágikus táncversében, hogy művészi törekvése az égbe, a mulandósággal szembeállított öröklétbe irányul. *A megnyerhető veszteség* című, 1984-es verseskötetjének (23) jelzéssel ellátott költeményében például így „tér vissza” a *Vissza az égbe* irányadó gondolata: „*miért, hogy egyre magasabb / valami kilátó? Tudom, életem, / mert beletartozom az ég alatt / a képbe, mely elvész a földi fényben*”. A versolvasót az alkaiozi strófára emlékezteti a (nem rigorózan) tizenegy szótagos sorok elrendezése, s az alkaikumban négy jambusból álló harmadik sor nála is többnyire nyolc szótagos. A szabad ritmuskezelés ellenére is halljuk a lélegzetvétel antikosságát. Érezzük *A megnyerhető veszteség* sokféle paradoxont felmutató kötetében: az epikai beszüremkedések ellenére is verset olvasunk.

*Vallásosságtól majdnem függetlenül
gondolhatunk a hajléktalanul talált
verebek fölötti gondviselésére...*

Különös rendezettség uralkodik e könyvében. A címmel (és nem zárójelbe tett számmal) jelölt versek a jambikus lejtésű, meghatározott rímeléssel ellátott stanza formáját vagy változatát követik hibátlan strófaikban. Tandori a hagyományos formák kötöttségének és „felrúgásának” nagymestere. Alkatának megfelelően a *Nyugat* négy nemzedékének követője. Rilke-imádó, mint Kosztolányitól Kálnokyig, Nemes Nagy Ágnesig, Pilinszkyig jó néhányan az immár ötödik generációt számláló *Nyugat*-táborban, de azt is bebizonyította, hogy a *Nyugat*nak még mindig lehet előőrse, „avantgarde-ja”. Teljesítette, amit Ady várt magától: „*Nyugat ellen Nyugatot hozz*”. (Utálatos, szerelmes nációm). – Ady és Tandori egy lapon?? – ütközhetnek meg szavaimon. – Igen, utálatos, szerelmes nációm – válaszolom –, Ady és Tandori egy lapon. Ma és mától fogva épp erre van szükségünk.

Csontos Márta

Árnyékok lázadása

A titokzatos út befelé vezet

Novalis

A hangulat csak egy játéklabda, végül is nincs kinek dobni, nem tudok választani, túl sok a jelölt, s az álarc mögött az elapadt fényben nem látszik a valóság.

Nehéz a Mester ellen tenni, nincs iránytű, és egyik út sem egyenes. A papírt is hiába kérdezem, nem tudja, mit jelent a rajz, mit mondanak a betűk, nincs korrektúrafesték, a dolgoknak nincs eredeti helyük, odafent az ágakhoz nőtték a fák.

Talán egy szigeten Kirké csókja vár, de a szerelemből neked csak a hazugság marad; oly védtelen vagy a képzeletben, nem tudod, olajat önts a tűzre vagy vizet. Árnyékod szunnyad a kövek között a sárban, elveszítetted kijelölt helyed. A forrás sem ugyanaz, mint régen, átmerték, átszűrték a vizet az égiek. Csodaországból kiűzettek az angyalok.

A láthatatlan kapuján Schelling vezet be, s a küszöbön ott vár Hegel is. Most már a Ding für mich az egyetlen reményem, mert én vagyok a dolgokba rejtett természet.

Merj írni

Olvasólámpa

KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRÓL

Győri Andor új kötetéről

Ebbredés az alkonyatban címmel jelentette meg idén a Hungarovox Kiadó Győri Andor második kötetét. És mintha rögtön ébresztőt fújt volna vele... Mintha ezzel azt akarta volna üzeni nekünk, hogy: „Ébresztő, héltalvók! Hagyjátok a tévét, a netet, és olvassatok! Olvassatok – például engem”. Lehet is miért. Hiszen olvasmányos stílusban íródtak ezek a szövegek. De ez, természetesen nem zárja ki, hogy komolyak, elgondolkodtatóak is legyenek.

Győri Andor, viszonylag későn kezdett el írni. (Ez amúgy csöppet sem érződik a művein: érett, biztos hang az övé.) Mintha egész előző életében csak várt, várt volna. Hogy aztán – ahogy mondani szokták –, túl élete delén, valósággal kitörjenek a munkái. 2016-ban tört ki először. Akkor jelent meg a *Chloé* című kisregénye. Olyan nagy rengést ugyan nem okozott ezzel, de a szeizmográfiai műszerek (értsd: az irodalmárok) jeleztek: ígéretesnek tűnik... Tehát két esztendeje. Furcsa módon, ennek az előző és a mostani kötetének anyaga, egyáltalán nem egy „kezdőnek” a szárnypróbálgatása(i).

Az első novella főhőse egy anya. De nem akármilyen anya. Olyan, aki: „Szájában egyenként vitte kölykeit az emelkedő víz elől biztonságosabb helyre.” (Ártét, 13. old.) A jól felépített szövegből persze kiderül – sok minden más mellett –, hogy az „anya” – valójában egy anya-kutya. Nem sok mű van, amelyeknek nem ember a főhőse – hacsak a szöveg nem ironikus töltetű vagy mese. Tehát egy kutya. És ez nem mese.

Mint ahogy *A sisak* című sem csak – vagy nem kifejezetten csak – egy százenszifksön darab. Talán a mű egy kulcsmondata lehet a következő részlet: „– Tényleg megvakulnánk? – Nem, fiam, nem vakulnánk meg. Az elavultak a kerítés mögött mind így élnek, és semmi bajuk” (22. old.) A – talán nem is olyan távoli – jövőben játszódik a történet, és szorongva bár, de bizony megtörténhet az eseménynek tekinthetjük.

Győri szövegeiről elmondható, hogy meglehetősen sok közülük van, az ún. valósághoz. Annak érezzük, legalábbis. A fikció – vagy az álom, sokszor – átcsap realitássá. Így van ez a *Szárnyalás* című – valamelyest hosszabb – novellának az esetében is. „Az öregember annyira valóságosnak tűnik, a helyzet viszont annyira hihetetlen.” (40. old.) Alkotói szempontból: az elemek jól illeszkednek, teljesen egészben van az elbeszélés.

Csakhogy. A kötet egészét nézve, ugyanezt már nem mondhatjuk el. A Leonard Cohen-es darab például (*Egy költő-zenész emlékére*), véleményem szerint, sehogyan sem „passzol” a kötetbe. Mintegy kakukktojásként árválkodik – a szépirodalmi szövegek között. Ugyan szigorúan véve, a *Napló helyett* című kötetzáró szövegnél is felmerülhet ez a probléma, ám az olvasót (például engem) módfelett leköt(het)i a történelmi utazás sodra – és a szerző személyes érintettsége.

Míndez a „sodrás” – sőt izgalom –, általában is jellemző Győri Andor műveire, mint például a *Merj élni* című novellára. A történet egy egészen más világba enged betekintést. Abba a világba, amelyet (errefelé) kevesen ismernek, és – valószínűleg – még kevesebben kívánnak megismerni: „A férfi ekkor egy természetes mozdulattal kezét nyújtott a lánynak, aki kis tétozás után azt bizonytalanul elfogadta. Azonnal tudta, még mielőtt a felhőrdülést meghallotta, hogy ezt nem kellett volna” (76. old.) Pedig emberi világ ez is. Igaz: más világ. Szinte üdítőnek hat, hogy Győri nem a politikum irányából közelít ehhez a hely(zet)hez. Ő egyszerűen csak – embereket, sorsokat ábrázol. A novella kalandos, csavaros, és mondhatni, alig lehet letenni...

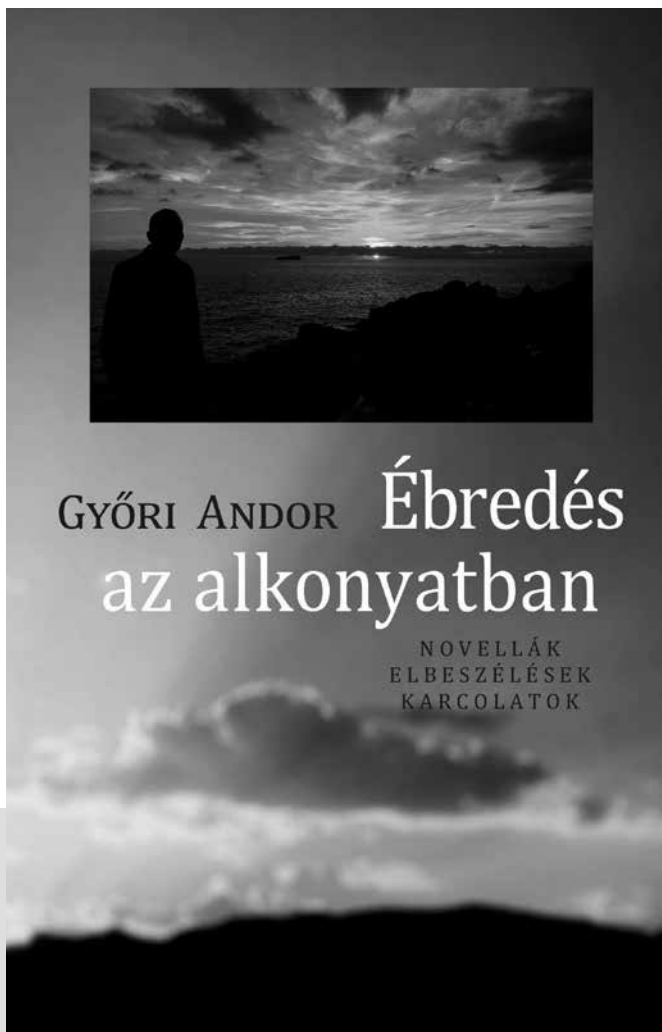
Győri Andor műveit érdemes megismerni. Aki az *Ébbredés az alkonyatban* elolvasta (és még nem olvasta első művét, a *Chloét*), talán el fog csodálkozni, hogy egy író az „alkonyatban” kezdett el írni, és pár év alatt igazi író lett belőle. Bár, véleményem szerint ő mindig is az volt.

És, hogy az író szavaival zárjam ezt az írásomat: „– Valami azt mondja nekem, nem teljes még ez a történet.”

JAHODA SÁNDOR

Győri Andor: *Ébbredés az alkonyatban*;

novellák, elbeszélések, karcolatok, Hungarovox Kiadó, Budapest, 2018

Jóvátételek könyve

Olvasólámpa KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

Szebb ajándékot nem is kaphatott volna Petőfi Sándor fájdalmas sorsú özvegye, Szendrey Júlia az utókortól, mint ezt a rendkívül tartalmas és változatos kötetet, amellyel születésének 190., korai halálának 150. évfordulójáról is méltóképpen emlékezhetünk meg. Amikor Szendreyre gondolunk, óhatatlanul is eszünkbe juthat Ady Endre feleségének, Csinszának az az 1930-ban írott verse, amelyben Petőfi Sándor feleségével, a későbbi Horvát Árpádnéval mint sok szempontból „elődjével” közösséget vállal. Az *Üzenet Júliának* című versből csak négy sort idézünk most: „*Hűszévesen szent elítéltek voltunk, / választódtunk az önfeláldozáshoz, / selymesen szőke, hercegi hajam/illetett a tiéd sötét bársonyához.*” Ez a kötet – bármilyen sok kincset őriz is a Petőfi Irodalmi Múzeum, Júliával, első és második férjével és köreikkel kapcsolatban – holt érték, dokumentumok pusztá tára maradt volna, ha egy ma élő irodalomtörténész, korunk első számú Szendrey Júlia kutatója Ratzky Rita nem vállalja teljes szívvel, igényesen és nagy alaposággal az anyag összeállítását, jegyzetekkel – voltaképpen tanulmányokkal – való ellátását, s a sajtó alá rendezés nem könyvnyű munkáját.

Ezt a gyűjteményt méltóképpen egészíti ki a Petőfi Irodalmi Múzeum és az Országos Széchényi Könyvtár most képmellékletekben megjelenített tárgyi, írásos dokumentum és kéziratanyaga. Idézzünk először az Előszózból: „*Szendrey Júliáról, a mi XIX. századi költőnkéről, írónkról, műfordítónkról írni mindig nagy megtiszteltetés. Azt gondolom, hogy ha ő Franciaországban, Németországban vagy Angliában született volna, a közép-európai romantika alkotói között is felbukkanna a neve.*” Tény és való, hogy néhány szép anyaság-verse, például a fiainak írott *Három rózsabimbó*, vagy az egyetlen leányához, Horvát Ilonához szóló *Az én kis leányom*, illetve az először 1857-ben megjelent *Andersen Meséi* – valódi írói-műfordítói tehetségről tanúskodik. Az utóbbiról meggyőzhet bennünket az az összehasonlító irodalomtörténeti igénnyel összeállított szemelvény-sor, amely Júlia asszony fordításaitól Rab Zsuzsa ugyancsak németből készített Andersen-tolmácsolásáig ível. Meghatóak és szépek azok a sorok, amelyeket Szendrey Júlia Horvát Árpádtól született, Tom Brown álnéven már korán publikálni kezdő, legidősebb fia írt, épp e fordítások, illetve anyja hármas – anyai, háziasszonyi, írónői – vállalásai kapcsán: „*Költőnő és gazdaszszony! Toll és főzőkanál! Hány modern nő van Magyarországon, ki a tollat és a főzőkanalat is egyformán forgatja? Persze föltéve, hogy egyiket sem kontárkodva...*”

Azt pedig, hogy irodalmi, közéleti ambíciói mellett (lásd a magyar nőkhez írott, Petőfi Sándor hitveséhez méltó, 1848-as „kiáltványát”!) nőiességét, anyaszívűségét minden körülmények között megőrző asszony volt, ékesen bizonyítja levelezése, tíz évvel fiatalabb húgával, Szendrey Máriával, a későbbi Gyulai Pálnéval, akinek ő nem csupán nővére, de állandóan betegeskedő anyjuk szerepkörét átvállaló „kisanyja” is

volt. Nem csoda, ha a már maga is több gyermekes Mari *Kedves Mamácskámnak, Édes, egyetlen anyácskámnak* szólítja testvérnénjét, gyakori levélváltásaik során. Mindez ellensúlyozza a Szendrey Júliát, mint az özvegyi fátyolt méltatlanul elhagyó Petőfinét kárhóztató fanyalgásokat. Köztük Hatvany Lajosét, aki az *Így élt Petőfi*-ben ezt írja Júliáról: „...*hiába erőltette az eredetiséget, ama nők közül való volt, akiknek egyéniségét a férfi szabja meg...*” Gondoljunk csak arra, hogy a tizenéves Szendrey Júlia már leánykorában, Petőfi Sándor megismerése előtt milyen érzékeny irodalombarát volt! Ízlésének irányát sem első férje, a költő-zseni, sem a második, a történész nem határozhatta meg.

Petőfi Júliájának rehabilitálását sokan igyekeztek elindítani az utóbbi évtizedekben. 1998-ban, születésének 170. évfordulóján, egy olyan ünneppsorozatban, amelyet szülővárosa, Keszthely rendezett a tiszteletére; Praznovszky Mihály irodalomtörténész tartott előadást, s felolvasták Kerényi Ferenc róla szóló monodrámáját is. Mindez azonban csak szép nyitánya volt e mostani könyvnek, amelyen nem az „*udvarias ecsetű Barabás*” jól ismert portréja fogad bennünket, hanem Jakobey Károly 1857-es portréja, a már érett korú, sokat megélt, sokat szenvedett és kultúránkat számos publikációval gazdagító asszonyról.

PETRŐCZI ÉVA

Szendrey Júlia: Családi levelek – Szendrey Júlia élete, pályája és levelezése Szendrey Máriával, Budapest, Szépművészeti Múzeum, 2018

Szendrey Júlia gyermekeivel, Petőfi Zoltánnal, Horváth Attilával és Horváth Árpáddal, 1857 – Fotó: PIM

Fekete-sárga rekviem,

mindent megórló idő ellenében

*Fekete pohárban sárga kankalin.
Sokasodnak a halottaim.
Anyám volt az első sárga kankalin...*

Kányádi Sándor

Ádám Tamás tucatnyi eddig megjelent könyve jelzi, hogy a szerző eddig is szépen futotta be pályáját, folyóiratokban és antológiákban jelentős lírai életmű épült, s épül folyamatosan. A balassagyarmati születésű költő személyes sorsa – akár megannyi pályatársáé Palócföldön vagy a Dunán innen – sohaszámított könnyűnek. A költői mesterséget választani, sőt minden személyest évtizedeken át fölmutatni az olvasóközönségnek, hogy a magunk élete is bírható maradjon, mondják, ez önmagában is művészet. El is futnak a modernkori Jónások már ettől a tehertől. Pedig hol marad akkor az alkotás türelmével (terápiájával) végzett robot, ami aztán végül gyógyítani képes a megsebződéseken? Mert ha valami, az aztán permanens a létben. Elég csupán halottainktól halottainkig hajózni, győzzük csak azon intervallumok adta gyászunkát, amelyeket két szerettünk elvesztése között kell, ha lehet, értelmesen végeznünk.

Egy fiú életében az édesanya elsiratásánál aligha létezik férfiasabb föladat. S a kiszolgáltatottság, a magunkra maradottság kétségbeesése valóban a legsutább kamaszkori szerelem-érzéseinkhez hasonlatos. Most Ádám Tamás *Így mélyül* című verseskönyve ad hírt arról, hogy ismét egyik pályatársunk számára nagy csönd lett. Ádám Tamás 65 anya-sírató verséből szerkesztette meg könyvét, alcíme szerint: az *Anyám könyvét*.

Ádám Tamás bölcsőhelyén egy hajdanvolt poéta még így beszélhetett élete első asszonyához, szólásért szólíthatta: „Beszélj, anyám! Szavad a szív zenéje, / Szívedből szeretet s élet szakad...” A 21. században Ádám Tamásnak azt a szülői szeretetet, amit anyja a lyukas zsebébe dugott, már kuporgatnia, őriznie, tovább mentenie kell. Miközben az anyai harag bőségét fűzfa kosár foghatta fel csak. (*Anyám*) Ez a tépettebb hang, az idilltől igen messzire esett anya-fiú kapcsolat diszharmonikus megjelenítése is beleszövődik a planctusok artikulációjába. A szeretetnek persze nincsen mértéke, arról azt tudjuk, hogy élettől él. A gyermekkor lyukas zsebei ott kísértének a felnőtt ruházatában is, mintha legbensőbb lelki bugyrok maradtak volna, amelyben a felnőtt indulat megjuhászódik. Az anyai szeretet létezése nélkül ez márpedig aligha lenne lehetséges: „Érzem a Palócföldet, / elhagyott szövetkabát zsebében öklöm / dióvá szugorodik.” (Ez az a hely)

A kötet első és 13. versét idéztem egymás után. A könyv kompozíciójára tán leginkább ezek a távolibb, de mégiscsak

összetartozó, mert félszáz oldal távolából is egymásra, valamint a előre- és visszautalások hálózata teszi vibráló hatásúvá a szövegegészletet. Hadd mondjam el pontosabban. Ádám Tamás számára az édesanya halála utáni idő ugyanolyan mozgalmasan és zsúfoltan, mondhatom a versek alapján, nyugtalanul telik, mint azelőtt. (Vagy: mint soha azelőtt.) Ady Endre költészetében is a halál mindig a maga dinamikájában jelenik meg, sohasem statikus képeken. Koporsó-paripán és autómobilon stb. jár. Ádám Tamásnál is ugyanúgy járnak a gyermekkor felől a vonatok. Ady láttatta magát így, a Gare de l'est-ről egy halottal kivágtat a vasszörnyeteg. Az óvodáskori Ádám Tamás a hokedli körött szökni kész gőzmozdonyt játszik, úgy szuszog (*Szökés*). Majd a következő versében már egy másik életszakaszából érkezik a kép: „*Hátamat gyorsvonatok / horzolták, királylepkék / libbentek sebemre.*” (Fiatalon)

Míg az előbbi idézet a kötet negyedik verséből való, addig a vonat-motívumot tovább szöve, immár a halott édesanya távolodását megjelenítőn a tizenhatodik költemény tartalmazza: „*Végtelen sínek mentén haladsz, / gondjaidtól meghajolnak az / olajos talpfák. Éhes gőzmozdony / csahol, füstje szegénységet takar.*” (Széndarabok)

„A gyermekkor lyukas zsebei ott kísértének a felnőtt ruházatában is, mintha legbensőbb lelki bugyrok maradtak volna.”

Édesanyját hajdanán akár még láthatta is így a tájban, ám a végtelen sínek végképp az időtlen kontinuumot asszociálják. Valamint a városba érkezésekor is – több mint beszédes – a cintermek hidegével fogadja a vasúti végállomás: „*Köhögő vonattal érkezik a városba, / anyám. Hálóingben vacogó / pályaudvar várja, vékony az / aszfaltra terített orkánkabát...*” (Malomban)

A mozdony dohogását utánzó gyermekkel találkoztunk a könyv elején, nemzedékemnek, bizony, Kurosava (1970-ben készült) filmjéből az a fiúcska is eszébe jut, aki azt játssza, hogy ő villamos. Utánozza a jármű hangját: *Do-des-ka-den, do-des-ka-den...* Ha igazán egy társművészetet kellene rendelnem Ádám Tamás költészetéhez, az csakis a tizedik, a legfiatalabb testvérműzsa, a film lehet. A már idézett strófákban láthattuk, a képeknek morfológiájuk van, úgy funkcionálnak a szövegben egymás után, mint celluloidon a mives áttűnések. A filmszerűség a költészetben valóban alkalmas arra, hogy a képek mozdulatlanságából dinamikus, szüntelen változó jelenetsort teremtsen. S ez a fajta megoldás, nem pusztán optikai trükk, mint a kaleidoszkóp esetében, hanem már tényleg az animá-

lás, az animáció fogalmkörébe tartozó jelenség. Lélekkel (animával) telítődnek a figurák, de még a tárgyak is. Ami eddig Ádám Tamás költészetében szürreálisan elmozduló mozdítás-mozgás volt, az most a legtudatosabban alkalmazott művészi megoldás. Mintha nem csupán rendezője, de operatőre is volna e lírai film-rekviemének. „Már csak a feszes filmvágást / kell megoldani!” (Nagytotál) A dohogó vonat például nála mindent megőrlő malommá változik. Nem csupán az édesanya sütötte kalácsok mennek itt veszendőbe, sőt, egészen át a nem-létbe, de darabos a mondat; a venyigék roppannak; és nem liszt, hanem kórságos lisztharmit szítál; s mintha csontokat őrlőnek; a lavóról zománc pereg, a harangzúgásban vasport szór a rideg szél; s miközben villanydróton fagyott madarak törnek össze az árok szélénél – a költő édesanyjának is szilánkosra török a lába.

A régi fotók megtekintéséhez is mozdítani kell az albumon, a halott-moccanatlan oldalakat forgatni kell. Az élőkre maradt a mozdulat, amely máris kis filmszerű képzetet társít a felvételek örök statikájához. De nem tudjuk magunkat megcsalni, mihelyst a könyvhöz hasonló gyűjteményt becsukjuk, valóban csupán a nagyítások egyfajta egységes sárgája marad velünk. Legtöbbször ezt a sárgulót, sápadó sárgát festi a fekete virágok mellé költeményeibe. A halálnak a színét, amely a népdalból is ismerős mindnyájunknak: „Sárga leszek, mint a halál, / Elrepülök, mint a madár...”

Ádám Tamás kolorizmus is ismeri a zöldet, egy ízben (a *Tavaszi* című költeményében, ami kötetben a 45.), használja is, meglobbant pár bíbor vagy bordó ruhadarabot, a fehér és a róka-vörös színt, ám a sárga és a fekete nála az uralkodó. (A parasztság képzeletvilágában mindkettőnek negatív jelentéseket hordoz a színszimbolikája.) Két csokor, íme, e tónusokból:

SÁRGÁK: „S borzalmasan sárga lesz a nyár.” (Tojások)
 „S egyszer majd a sárguló lapokból / újra nyárfák lesznek...” (Könyv)
 „Cuppogó agyagból / nehezen szakad ki sárguló kezünk.” (Agyag)
 „Kenderig visszafejtem a sárguló / vászontörőlközőket...” (Tiloló)
 „Sárgulnak már a fényképek...” (Fényképalbumot lapozgatván)
 „Csontodon sárga / bőrt ropogtatott az ősz...” (Kései látogatás)

FEKETÉK: „Átéled, hogy visszafordítható az / idő: a salakból fekete gyémántok / lesznek.” (Széndarabok)
 „A tepsiből ellillant az olaj, lassan / feketedő darazsak dongnak / hideg sütőben.” (Darazsak dongnak)
 „Apámra ömlő, zavaros / feketeribizli bor. Hordóban / habzó olajos vér.” (Tárlat)
 „Fekete parázsló indulattal / vasalja egyszerűvé napjait. / Fekete kendőjében őrzi hitének / ősz hajszárait.” (Lassított felvétel)
 „Lúdbőrös éj dob / fekete párnákat a mélybe.” (Veremben éjszakázik)
 „...fekete / szegfűk vacognak majd felettünk.” (Fekete szegfűk)
 „Fekete kalapból madár szökik.” (Nagytotál)

Aki így, külön-külön e két szín-regiszter szerint egybeolvassa a citátumokat, úgy érezheti, mintha hirtelenjében csak átörgette volna az ujjai között a könyvet. Természetesen a műnek csak kivonatát, esszenciáját kapja. De már részese a sira-tónak. Annak az egyetlen, folyamatos gyásznak, aminek időszakai mintha egybefolyának, s nem akarnának véget érni a költőben. A könyv iniciáléjában szereplő fűzfa kosártól és a második versben lévő lúdülő kosártól elválaszthatatlan a kötet vége felé, a hatvanegyedik költeményben újra felbuk-

kanó, már komplex kosár-kép. Ádám Tamás látomása szerint az anyai test is egy vérerekből fonódott kosár. (Nota bene: Az újszülött kisgyermeket mózeskosárba teszik.)

„Vörös vesszőkből fontál kosarat, / hogy abban hordozd kínjaid.”
 (Habzó cseresznyefák).

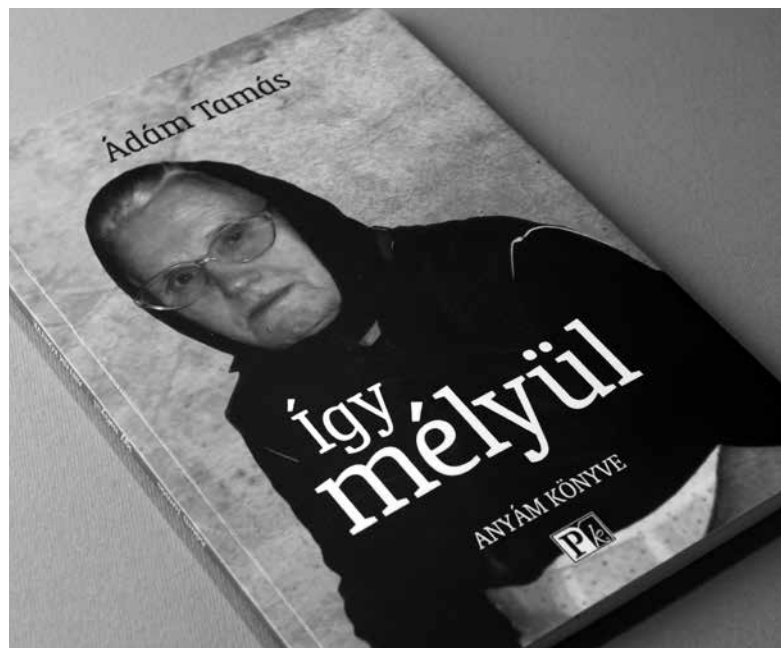
Meggyőződésem, hogy Ádám Tamás versbéli látvány-logikájával sokan fognak a jövőben foglalkozni, legalábbis tanítanivaló, hogy egy könyv miképpen álljon képek sorozatából oly módon, hogy azok az elsőtől az utolsóig egyidejűleg is hassanak a befogadóra, akár egy nagyméretű táblakép, ikonosztáz. S mindez nem úgy értendő, hogy az egyes költemények nem gonddal megírt opuszok, hanem azok is önálló darabok. Talán a legremekebb köztük a *Pinceajtó* című, ami a könyvnek közepe előtt található. Kőműves Kelemenné balladás alakját idézi bennünk föl a halott édesanya falakban-is-jelenléte: „Fejed fölött ferde vasbeton, talpad / alatt élére állított téglák, erős / habarccsal...”

A rekviem oldalain úgy időszódik a lírai én, hogy a könyv végéig annyira hozzáérik elsiratandó édesanyjához, hogy már éppúgy tud az annak utolsó szerelméről verselni, akár saját kamaszkori első vágyakozásairól. A költő édesanyját elvitte volna magával egy francia katona a hazájába is, ám ő inkább a palóc zsákfalut, s így a majd 1954-ben megszületendő gyermekének apját, Ádám Józsefet választotta a háború után. Ez egy regénybe illő szenzációs szál is lehetne akár, ám nem lesz az, hanem az empátia egyik legszebb-legintimebb megnyilatkozása, aminek a líra – tán egyedül – mindenkor teret is ad. Került így valami Szent József-i az apa alakjának ábrázolásába, ahogy a nászágy fölött a Lélek galambja nem úgy száll le, nem turbékol, hanem akár egy Ady-vers korántsem szelíd madara: köröz.

A kötet címadó versében a fiú illúziótlanul várja a karácsonyt, amelyben az Isten egyformán húzott az anya homlokára és a hófödte földekre barázdát: „Jászol nélkül, omló sírgödörrel.” (Így mélyül)

NÉMETH ISTVÁN PÉTER

Ádám Tamás: *Így mélyül – Anyám könyve, versek; Palócföld Könyvek, Salgótarján, 2018*

BERG ÉVA MÁRIA

Szárszó 1943, 1993

Mekésett köszöntés két évfordulóra

Augusztusban 75 éve múlt annak, hogy Püski Sándor, a Magyar Élet Könyvkiadó tulajdonosa megszervezte főként a népi íróknak, de a magyar irodalmi és közéletből senkit sem eltiltva onnan, a 2. szárszói konferenciát. (Előző évben is volt már egy kisebb próbálkozás.) Magánkezdeményezés volt tehát, de nem elszigetelt, mert a református egyház Soli Deo Gloria köre, annak nyári konferencia-tábora adott helyet a rendezvénynek, s nemcsak mint bérlőnek, hanem mint szövetségesnek is.

Ötven év elteltével, 1993-ban a Püski-házaspár ugyanoda újra összehívta a magyar nemzet sorsa iránt elkötelezett írókat, lelkészeket, tudósokat, művészeket, polgári személyeket. Ugyan a konferenciáról utólag elhangzott sajtóviesség ismét (és azóta is) kirekesztésről beszélt, ez nyilvánvalóan nem volt igaz, mert a meghívóban szó szerint ez állt: „*Előadásokra és hozzászólásokra – pártállásra való tekintet nélkül – meghívjuk a mai magyar közélet kiváló személyeit; politikusok, írók, művészek, tudósok közül azokat, akik elsősorban a nemzeti élet jó működtetésével kívánják szolgálni a demokráciát és az emberiséget.*” Kirekesztve tehát csak az érezhette magát, aki a fent idézett két célt nem kívánta szolgálni.

Az 1943-as találkozó magasra tette a mércét. Nem kevesebbet kívánt megvitatni, eldönteni, mint hogy mi a teendője annak a személynek, aki a háború vége felé haladva, a háborúban, sajnos, erősen elköteleződött hazájának, népének, közösségének megmentésén gondolkodik. Ezekről a kérdésekről nyilvánosan beszélgetni már önmagában is óriási bátorság volt a háború közepén. Hát még nyilvános konferenciát szervezni a kérdés köré. A jelenlévők közül a többség mindkét szembenálló diktatúrát gyűlölte, a németet is, az orosz is. A néhány kommunista érzelmű résztvevő, Nagy István, Erdei Ferenc és társaik viszont az oroszok győzelmében reménykedtek, s a kommunizmus eszmerendszerének bővületében nem vették észre a szovjet megvalósítás rettenetes részleteit, egész társadalmi osztályok meghurcoltatását, likvidálását. Ezért fogadták felháborodással a konferencia legnagyobb súlyú, mélyenszántó előadását, Németh Lászlónak ma *Második szárszói beszéd* címmel híressé vált írását. Később sok résztvevő idézte fel együttérzéssel a pillanatot, amikor Németh László felállt, és „nyári napsütött barnaságán is átütő halálos sápadtsággal” belekezdett mondókájába. (A nagycsaládos író későbbi munkáját, egzisztenciáját kockáztatta azzal, hogy amit az ész és a lelkiismeret ki akart mondani vele, azt kimondja ott és akkor. S jól sejtette, hogy kockáztatja.) Németh a harmadik útról beszélt. „*A magyar nép már évszázadok óta bennszülettként él a saját hazájában.*” Mint színesbőrű őslakosság valamelyik gyarmaton. Ez volt az egyik állítása, mely mélységesen igaz lévén bármely, éppen regnáló politikai vezetést kihozott volna a sodrából. „*A szatmári békével a magyarság szorosabb gyámság alá kerül*” –

idézte fel a Rákóczi-szabadságharcot követő osztrák elnyomást. „*Országá idegen népeknek és idegen birtokosoknak lesz települési területe. A privilegizált jövedvényekkel szemben ellenőrzött elem. Vallásában nyomják, erkölcsében rontják.*” Majd a következő szabadságharc elvesztésének következményeit taglalta: „*A Bach-korszakkal egy vadidegen rendszer nő bele minden eddiginél mélyebben a nemzet testébe; iparunk most lesz idegen monopólium.*” Ezután folytatta a következő tragikus korszakkal: „*Az a rendszer, amelyben az 1919-es forradalom óta élünk, talán még szűkebb, sivárabb, mint a régi katasztrófákkal ránk szakadók. A parasztságot egy rövid kisgazdafelbuzdulás után kirakták a politikából, a munkásság forradalmi bűnei miatt karcerben ült, a jól átfésült értelmiséget szigorú ellenőrzéssel átídomították szolgává.*” Mégis, ebben a korban is, mint a reformkorban, akadt egy réteg, amely csodálatosan felbuzdulva a reménytelen helyzeten gondolkodni merészel, és ez a szolgává tett értelmiség, „*...az úgynevezett középosztály alsóbb rétegei, a két-háromszáz pengős értelmiség lesz a nemzet élesztője. (...) Homályos vágyában a teljesebb, magasabb nemzet után parasztimádatba esik. Ő áll a parasztságból előszívárgó népi írók mellé. Ő indít népfőiskolákat.*”

Itt Németh már a maga korosztályáról, harcostársairól, Ilylyésről, Féja Gézaról, Kodolányiról, Püskiről és saját magáról beszél. „*A lassan ocsúdó értelmiség igyekszik itt letépni magáról a középosztályi libériát, s keresi (...) a munkás rétegekkel a szolidaritást.*”

A jelenlévők közül a többség mindkét szembenálló diktatúrát gyűlölte, a németet is, az orosz is.

A beszéd második részében, a történelmi alapozás után Németh László azokhoz fordul proklamációval, akik majd a háború végeztével Magyarország új urai lesznek, új politikai vezetők.

Vigyázzanak, hogy a szabadság, amelyet hoznak, valóban a magyarság felszabadulása legyen, s ne kolhoz-Magyarország, ahol a magántulajdon-adta függetlenség elvétetik az embertől.

Ne engedjék megnyomorodni a munkásságot, amelynek érdeke a szájukon van. „*Mondjam-e, hogy a két-háromszáz pengős kispolgárok valamennyien munkások? Az még a hűsz-negyvenholdas gazda is, a kisiparos, aki jó időkben egy segéddel dolgozik, sőt, horribile dictu, a polgári iskolai tanárnő is.*”

Legjobban pedig arra vigyázzanak, hogy a nemzet keze fölöslegesen be ne véreződjék – inti a jövődő győzteseit.

Mi, a könnyen bölcs utókor láthatjuk innen, 2018-ból, hogy a győztes bizony nem fogadta meg a figyelmeztetést.

Erdei Ferenc akkor nekiszögezte a kérdést a felszólalónak, mit ért azon, hogy harmadik út. Se a fasizmus, se a kommu-

nizmus, mi hát akkor a harmadik oldal? Németh László rögtönzött magyarázatát szerencsére lejegyezte valaki gyorsírással. *„Tegyük fel, hogy van Új-Guineában egy párt, mely azt mondja, hogy Új-Guineának az angoloké kell lennie. A másik szerint Új-Guinea csak a hollandok alatt lehet boldog. S most feláll valaki, és azt kérdi: nem lehetne Új-Guinea a pápuáké? Ez a harmadik oldal.”*

■ ■ ■

Huszonöt évvel később, a rendszerváltás kezdetén a Püski házaspárnak – noha Püski Sándor koncepció per következtében megjárta Rákosi börtönét, majd feleségével kivándoroltak Amerikába, és ott előlről kellett kezdeniük egzisztenciájuk megteremtését, könyvesbolt, könyvkiadó beindítását – volt ereje, lelkesedése és erre áldozandó pénze, hogy újra megszervezze Szárszón a konferenciát. Anyagát, az összes előadást és hozzászólást azonnal meg is jelentette Szárszó '93 című kötetében (*Püski, Budapest, 1993*). A kötet első részében visszaemlékezések kaptak helyet. A második rész tartalmazza az előadásokat a következő témakörökben: politika, gazdaság, a népi író fogalom jelentésváltozása, erkölcsi relativizmus, a nemzet fennmaradása, azaz a népességfogyás okai és óhajtott megállításának lehetséges útja-módja.

A '93-as alaphangulatot a csalódás és bizalomvesztés érzése adja meg. A lakiteleki ifjak és öregek, akik a 89/90-es változásért teljes hittel harcoltak, kivétel nélkül úgy érzik, törekvéseik lényege elsikkadt, vélt szövetségeseik, elsősorban az SZDSZ visszaélt naivitásukkal és szegénységükkel.

„A szárszói találkozót egy magánvállalat rendezte. Ha a Püski-cég nem volna, a Szárszói Baráti Kör minden jószándéka és minden adomány és állami támogatás kevés volna a rendezésre – mondta Csurka István. – Itt most a szegények ülésnek, szinte kivétel nélkül, olyan politikai szervezetek keresik esélyeiket, amelyek soha nem birtokoltak semmit. ...a nemzeti oldalnak vagy a népi tábornak, akár-melyik politikai oldalon áll is, nincs tőkéje, soha nem is volt. Püskiek a semmiből építették vállalatukat.” A másik oldalról, a nemzeti érdekekkel szemben állókról azt mondja: *„Hatalmas világtőke áll mögöttük, melynek magyarországi bevonulása már a rendszerváltás előtt megtörtént.”*

A fenti állításokban senki nem kételkedik, mégis ide kell idéznem Pozsgay Imre felszólalásából azt a mondatot, amely alátámasztja a „pénz beszél, kutya ugat” gondolatot. *„Ellenfeleink már jóelőre lediktálták, hogy mit tehet Szárszó, mihez van joga, mivel foglalkozhat”* – mondta Pozsgay.

Csoóri Sándor a következő címet adta előadásának: *Új Nemzeti Kerekasztalt!* Gondolatmenete majdnem ugyanarra a konklúzióra vitte, mely Antall József elhíresült vállrándítása kíséretében hangzott el: *„Tetszettek volna forradalmat csinálni.”* Csoóri úgy véli, nem valódi váltás történt, csak a régi hatalom néhány ügyes képviselőjének és a lakitelekiek naiv résztvevőinek valamiféle puccsa, mely katarzist, valódi átalakulást nem hozhatott.

„Néhány alaptételhez feltétlenül kellett volna ragaszkodnunk. Például ahhoz, hogy ahol áldozat és tettes megkülönböztetés nélkül elfér egymás mellett a demokrácia padsoraiban, ott nem lehet soha igazi egyetértés, rend, mert ahol nincs különbség erkölcs és erkölcstelenség között, ott szabad tere nyílik mindenféle fajtájú züllésnek” – érvelt. *„Szárszó kérdése ma az, hogy a mások megdőlte hatalma után a magunk rosszul megszerzett és megszerzett hatalmának a megtörésével tudunk-e végre egy szétszórt nemzetből összefogott, erőteljes nemzetet teremteni, vagy csak egy olajozottan működő államot”* – folytatta.

A kiábrándult, csalódott hangulat fő okát Csurka a kirekesztettségben látta. Egy másféle kirekesztettségben, mint amiről a média beszélt. *„A gyengén szervezett nép-nemzeti erők, bizonyos liberális nyomásnak is engedve, eldobták az alkotmányozó nemzetgyűlés tervét, s ezzel a népet kirekesztették az alkotmányozásból.”* Majd így folytatta a kirekesztések lajstromát: *„A politikai egyeztető tárgyalásokon a liberálisok nem írták alá, de nem is utasították el a megállapodást. Megtörtént tehát a felelősség kirekesztése a politikából.”* A négyigenes szavazással a liberálisok „kirekesztették a népet az elnökválasztásból, az erkölcsöt a politikából. A privatizációnak nevezett osztozkodás kirekesztette a népet a nemzeti vagyion feletti rendelkezésből, a létminimum alatt élők pedig a megélhetésből.”

A kétarcúságból születik és egy-két generáció alatt elfogadottá lesz az erkölcsi relativizmus. Van már ennek múltja is nálunk. *„Magyarországon az utóbbi néhány évszázadban mindig is*

akadt egy-egy mindenre kapható, gerinctelen, hataloméhes réteg, amely saját hatalma érdekében készen állt fölládozni az ország függetlenségét. Ezt normális országokban hazaárulásnak nevezik” – állapította meg az egyik hozzászóló. Kétarcúságból, mismásolásból születik a szavak devalválódása, amit a konferencián Bíró Zoltán említett fel, s amiről a '43-as találkozón már Kodolányi János is beszélt. Ez a valami, a szavak megerősökölése, homályos jelentéssel, rossz helyen való használata 1993 óta is, máig tartóan zajlik, szennyezi nemcsak az anyanyelvet, de azon túl a közéletet és közérkölcset is. A „nemzeti viszálykodó” jelzöt osztják ki például annak is, aki jogot véd, s annak is, aki jogot sért. A devalválódott szavak sorát hosszan lehetne itt idézni.

Szó esett a gazdasági alapok megteremtéséről, arról, hogy nem csak egy irányba lehet kereskedni, mint a szovjet szervezésű KGST idején, s hogy ebben a tekintetben nem kell választanunk nyugat és kelet között. Arról, hogy ásványkincsekben szegény ország lévén a szellemi tőke fejlesztésére kell koncentrálnunk, és hogy meg kell vizsgálni, milyen irányban kell a szakképzést fejleszteni a mindenkori keresletnek megfelelően. Csath Magdolna előadását teljes terjedelmében kellene itt olvasnunk, annyira időszerű minden megállapítása, s azért is, mert mintha már látszana, hogy tanácsai apránként megfogadásra találnak.

...ízlésében elfertőzött, szellemileg, érzelmileg ivartalanított lény végső soron munkaerőként felhasználható még.

Sok előadó volt jelen a Trianonnal leszakadt országrészekből. Elsősorban nemzeti autonómia iránti vágyuknak adtak hangot, s annak, hogy itthon mindenkor számoljunk velük.

Kósa Csaba felszólalásában a liberális sajtónak egyetlen percre sem csökkent monopolhelyzetéről beszélt, arról, hogy (a vörös csillagot leszedve a homlokzatról) örökölték a székházakat, az üdülőket, a lapok hirdetésekkel való ellátottságát, és nem engedik maguk közé a más gondolkodású, más mentalitású újságírókat. Ugyanúgy, mint a rendszerváltás előtt „szabad a porhintés, a befekettítés, az elhallgatás” és új jelenségként „szabad a nemzeti jelképek megcsúfolása, a történelmi hősök gúnyolása.” „Ma szabad a hiteles tájékoztatásra török ellen hajtóvadászatot rendezni (...) szabad Magyarországot külföldön becsmérelni, lejáratni.”

Az égető, sürgős feladatok között nagy súllyal szerepelt Magyarország s az egész magyarság demográfiai helyzete, a népesség tragikus fogyása.

Emlékszünk még, hogy a népi írók első nemzedékéből Ilyés Gyula és Kodolányi János már korán figyelmeztetett az egykésés tragikus következményeire. A második nemzedék legtöbbször megszólaló, szenvedélyes küzdője Fekete Gyula. '93-as szárszói felszólalásából néhány adat következik. „Az utánpótlás fogása 1958-ban kezdődött.” (Kéretik összekapcsolni a történelmi pillanattal.) „1981 és '93 között 400.000-rel lettünk kevesebben, ...pár év múlva már csak drasztikus beavatkozás lesz lehetséges.” „A forradalom óta 6–7 millió abortusz történt.” Fekete Gyula gondolatmenete végén a következő konklúzió áll: „ENSZ-dokumentumok alapján a magyar politika népiirtás bűnében elmarasztható.” A gondolatmenet a következő: „Már 1957–58-ban elszánta magát a népiirtásra, kimondva, kinyomtatva, reklámozva, érvelve:

nem kell annyi gyerek, sokba kerül a gyerek. Kimondatlanul: zabáljuk föl gyerekeinket, annyival is jobban élünk. Így született meg a Kádár-Aczél rendszer csodája, a gulyáskommunizmus, amelyet untig fogalmazott a bamba világsajtó.” És ma? „A rendszerváltással megbízott magyar kormány és parlament, szemben Lakitelekkel, szemben a Magyar Demokrata Fórum 1988-as szegedi népesedési konferenciájának állásfoglalásával, folytatta a gyerekes családok nyomorgatását.” (...) „Nincs még egy családellenesebb, gyerekelenesebb adórendszer, mint a miénk. A fogyás negyedik évtizedében az ilyen adórendszer kitervelői, elkövetői, védelmezői a szándékolt népiirtás büntetében szerintem elmaraszthatók.”

Bevezet azonban egy új fogalmat is Fekete Gyula, a kulturális népiirtás fogalmát. Nem azt érti rajta, amire először gondolnánk, a más országokba szakadt magyar népesség anyanyelvhasználatának akadályozását, hanem egy anyaországi gyakorlatot, mely kezdődött a Kádár-rendszerben, folytatódott addig, amíg ő az előadását megírta, de sajnos, folytatódik ma is. Éppen fiataljaink, a tízen- és huszonevesek körében találkozhatunk biológiaiilag egészséges, kulturálisan azonban halott magyar polgárokkal.

„Ha az embert identitásából kifogatva, szellemi-érzemi, erkölcsi világát kilúgozva, eredeti emberi minőségét kiirtják belőle” – ez a kulturális népiirtás. „A gyökere-metszett, ízlésében elfertőzött, szellemileg-érzelmileg ivartalanított lény végső soron munkaerőként felhasználható még. Biológiaiilag él.” (Csak lehetőleg külföldön szeretne élni, mert ott jobban keres – teszem hozzá.)

A kulturális népiirtás eszközei Fekete Gyula felsorolásában:

1. A médiamonopólium segédletével olyan közvélemény teremtése, mely szétzilálja, visszajára fordítja a történelmi erkölcsi értékek rangsorát.
2. Alárendeli az életet anyagiaknak, élvezkedésnek.
3. Állandó büntudatot sulykol a magyarságra.
4. Kiirtja a magyar zenét a rádióból (Bartók és Kodály házában!)

Hegedűs Loránt, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke a népességfogyásról is szólva Karácsony Sándor ötven évvel korábban elhangzott gondolatát erősítette meg: „Akinek nincs Istene, önmagát teszi Istenné vagy valami mást bálványoz. És a hamis istenek bálványozásába belepusztulhatunk.”

Szabó József katolikus pap így beszélt: „Kötelességünk beengedni életünkbe az Istennek teljes világát. Jézus Krisztus nélkül nincs újjászületés. De akkor rajta lesz a Szentléleknek áldása az egész művön, és hiszem és vallom, ezen a népen is.”

Ezekkel az evangéliumi üzenetekkel szeretném befejezni a két konferencia földidézését.

Azért idéztem hosszabban egyik-másik előadást, mert nem elég tudni, hogy elhangzott, fontosabb tudni, hogy mi hangzott el. Mélységes tiszteletet érzek a két szárszói konferencia áldozatos megszervezője, a Püski-házaspár iránt csakúgy, mint minden előadó és hozzászóló iránt. Nélkülük ma nem tartanánk itt. Köszönhetjük nekik a szigorú valóságfeltárást, nézeteik bátor képviselését, szigorúan tiszta nyelven, egyértelműen kifejtett véleményüket s azt, hogy ezzel személyes életükre veszélyt vállaltak. Sajnálatos, hogy ma elég nehéz már ezekhez az eredeti anyagokhoz hozzájutni, mert gyermekeink és unokáink – megfelelő időben olvasva - új erőre kaphatnának belőle. Németh László szavaival: mert szép „teremni, mint egy diófa, miközben csemetéből egy egész, susogó világ lesz”.

BAÁN TIBOR

Csillagpor

Irodalmi feljegyzések

SZÓTÁRUNK lassan alakul ki, s ha már kialakult, akkor se könnyű kifejezni magunkat, mert a hétköznapi beszéd inkább elfedi, mint felfedi azt, aki vagyunk.

NE ÁLTASSUK A BENNÜNK LÉVŐ SZELLEMET, ne alázzuk meg. Pontosan tudja ugyanis, hogy valóságunk a szellem temetője. Mindenütt betanított emberek. Ez szakács, az ács, az gépkezelő, ezer és ezer módja a létezésnek, örömnak és bánatnak, a fontosság átélésének egy íróasztal mellett... Tudom, mindez fontos, mint a méhkaptárban a zsongás, de azt is tudom, hogy mindennek akkor van értelme, ha mindezt áthatja az öröm. A nagy és egyetemes Öröm árnyéka.

AMI MECHANIKUSSÁ VÁLIK, abból kiszáll a szellem, a hit, a meggyőződés. Ugyanakkor a legegyszerűbb tevékenység is telítve lehet az élet szeretetével. És ez érvényes a művészetre is, mint minden munkára. Mert a tevékenység bármennyire is meghatározza az embert, valójában az emberi viszonyulás határozza meg a tevékenységet.

*A mese világgépet ad,
mikor azt mondja,
hogy jó tett helyébe jót várj.*

AZ EMBERI TÉNYEZŐ mint a kedély, a megértés, az elfogadás, az építés, az összeműködés eszméje átüt a kő, a vas, a halál hidegén. Egyetlen megértő pillantás értelmet ad az útnak, mely a világ fölé vezet, mint egy vasúti átjáró. Jönnek, mennek a szerelvények, napok, hetek, évek, amelyek az élet utasait szállítják. Ki tudja, hová a téridőben?

A VILÁG MINT LÁTHATÓ VALÓSÁG, benne a saját testünk eleinte nem valami unalmas tárgy, hanem izgalmas tanulnivaló. Micsoda szó ez. A messziről jött léleknek tanulni kell. A test, mint érzékeny biológiai szerkezet épp olyan általános alapelvek szerint működik, mint az élet nevű vegetáció, flóra, fauna.

ÁLTALÁBAN MINDENKI A MESÉKKEL KEZDI. Nincs is annál jobb kezdet. Végeredményben a mesékben benne van az egész világ. Valójában a lét mintázata, az élet alapvető ismerete. Mítosz, égigérő fa, amely összeköti a világokat, a fentet és lentet. A mesehősök sokfélék, alapjában véve típusok, lusták és szorgalmasak, találékonyak és ügyetlenek.

ÉS A MESE egyik nagy titka, hogy az élet akadályain keresztül vezet az út a boldogsághoz. A mese világgépet ad, mikor azt mondja, hogy jó tett helyébe jót várj. Ez az ok és okozat

törvénye. A jó jót vonz, a rossz pedig rosszat. A gonosz hatalma legyőzhető. Mert a mese alapvetően a jó és az igaz küzdelme a sötétség erőivel. Íme az élet morális alapképlete.

A MESE SOKRÉTŰ. Van benne epika, líra, dráma. Ezek a műnemek egyben lelkiállapotok. Szereplehetőségek. A líra eleven érzés, sokat kell erről elmélkedni, hogy megértsük micsoda hangterjedelme, érzéstartománya van. És az epika mivel nyugtízi le az olvasót? Persze, azzal, hogy kifeszít egy cselekményszálát, megidéz egy eseményt, modellezi az életet. És akkor a dráma? Mire kíváncsi? Ezer meg ezer dologra, de nincs más eszköze csak a párbeszéd, a dialógus. Az egymásnak feszülő jellemek sorsa, tragikus vagy nem tragikus küzdelme a beszéden keresztül valósul meg. Ott és akkor, vagyis a szemünk előtt. Szinkronban vagyunk az eseménnyel.

ÉS A MŰNEMEK, melyek eleinte nem sokat tudtak magukról, a mennyiség-felhalmozás révén mintegy rádöbentek az őket meghatározó szabályokra. (Arisztotelész). Persze, fogalmazhatok úgy is, hogy a kutató kíváncsiság kezdte firtatni, hogy mi miért van, miféle törvények, törvények vagy szabályok működtek az irodalmat. Miért ez és mért nem az a mű váltja ki érdeklődésünket?

AZ OLVASÁS SORÁN az irodalmi művek életre kelnek. És az olvasói élmény a ráismerés által megérti egy másik személy érzéseit, annak hullámzását... A létezés kalandját. Megérti az időbeli egymásutánosság által. A mondatok ugyanis egymást magyarázó láncolatokká állnak össze. Jó esetben hatalmas panoráma rajzolódik ki, és az olvasó egyre inkább otthon érzi magát a sok szállal meghatározott, egyszerre állandó és változó jelentésmezőben. Ezt az egymásutánosság elvének nevezhető megértés, amely lineáris időátélésünk lenyomata az olvasásban és az írásban azt is jelenti, hogy valamiféle eseménysorrendet alakítunk ki.

NEM TUDJUK KIKERÜLNI az ok okozat törvényét. Bármilyen szikrázó fantáziával is rendelkezünk, ugrándozunk bár, a szivárványból készítsünk italt, csillagokon rendezzünk be álomszobákat, mindegy, az idő egymásutánossága, mint az ok és okozat törvénye határozza meg életünket, sorsunkat. Ez a tény drámai következményekkel jár. Halottunkat nem tudjuk visszacsalni a sziklára, ahonnan lezuhant. Az idő egyirányú, lineáris áramlás.

ÉS MÉGIS, az idő, mely testünket egyik szívdobbanástól a másikig lendíti, hogy összekapcsolja az idő fázisait, csak az anyag síkján lineáris. A szellem azonban kiképzett időutazó. A gondolat síkján tetszés szerint kalandozhatunk a múltban,

vagy a képzelt jövőben. Micsoda gazdagságot jelent ez. Halotaink az emlékezés túlvilágában halhatatlanok. Tegyük hozzá, hogy nemcsak ott.

ÉRDEMES MEGVIZSGÁLNI, hogy miképp történik az idő ábrázolása az irodalmi művekben. Farkas Judit nagyszerű novelláskötete az *Üvegszilánkok* (Hungarovox Kiadó, 2014) részletgazdag realizmusával tűnik ki. A *forghalmista* című novella így indul: „Hat óra harminckor kilépett a házból. Bezárta az ajtót, a lakáskulcsot a zubbonya felső zsebébe tette, begombolta a vastag posztóféle anyagból készült sötétkék télikabátot, és felhúzta a kopott, barna bőrkesztyűt. Fagyos szél csapott az arcába, a hó hatalmas pelyhekben hullott. Tegnap este sötétedéskor kezdett esni, reggelre mindent betakart.”

A fantázia belépése, mint a képzelet mágiája, már kivezet a realista időfelfogás ketrecéből.

A KIFESZÜLŐ CSELEKMÉNYSZÁL mikrotörténeket kapcsol egyfajta lineáris idősorrendbe. A jelen ok-okozat összefüggésszerkezete úgy tágul ki, hogy a múlt is megjelenik, mikor arról értesülünk, hogy a hó „Tegnap este kezdett esni, reggelre mindent betakart: A tyúkokat nem engedte ki, jobb, ha ma benn maradnak az ólban, a vizük ugyanis befagyyna idekint.”

AZ IDŐPANORÁMA, mint a jelen (ami lehet pillanat, de több óra is akár, mert a szubjektív lét-megélésebből praktikusán kóvetkezik), a múlt pedig áramlás visszafelé az időben, az egy-

re távolabbi idősrűbe, pontosan mutatja, hogy az objektív idő a cselekvő személyben folyamatosan változik, a fontos a gépies most, a jelen, ami azonnal elindul visszafelé. Ez itt is így történik. A *forghalmista* időtudatában a lineáris idő (a cselekvés) kiegészül az emlékezet idejének (félmúlt) történéseivel. És ez indokolja, hogy „nem engedte ki a tyúkokat...”

AZ IDŐTÉNYEZŐ, mint a cselekvést befolyásoló és magyarázó mozzanat a tudatban, mint érv és ellenérv jelenik meg. Az idővel való gazdálkodás során az én csak ritkán függetlenítheti magát az idő parancsától, amely valósággal megszabja a teendőket. Nem egyedül, hanem téridőként, hiszen a térbe helyeztettség törvénye kikerülhetetlen. S legyinteni lehet erre az összefüggésre, ha arra gondolunk, hogy ezt az egész helyzetet, kozmikus játékszabályt, az idő és a távolság mérése szinte automatikus. Csakhogy valamikor el kellett sajátítani mindezt. Olyannyira, hogy a lineárisan haladó időtudat félig-meddig a tudattalanba csúszott. Mégis az irodalmi művek időfelfogása hallatlanul izgalmas.

AZ OBJEKTÍV IDŐ a tudatba áramolva (tegnap ez történt, ezt tervezem holnapra) elég hamar elveszti körvonalait, mert a szubjektum világába illeszkedik, ahol az ok és okozat lineáris logikája már felcserélhető. A fantázia belépése, mint a képzelet mágiája, már kivezet a realista időfelfogás ketrecéből. A determinált létezésből a szubjektív időbe.

AZ IDŐKALAND cseleivel nehéz betelni. Valójában a kitérés vágya nem új jelenség. A fantázia mindig a téridő legyőzését jelenti. Ennek egyik eszköze a vízió, amely a lírában és a prózában is nagy utat járt és jár be.

Parancsolatok

A Tíz Parancsolat, mint népegészségügyi program? Annyiban legalább is, hogy az általános társadalmi együttélés alapvető szabályai ezek, s egy társadalom, ha egyáltalán annak óhajtja nevezni magát, ezen alapok betartása nélkül nem az. Nem élhető, vad horda, és mint ilyen népileg egészségtelen.

De akárhogyan is olvasgatjuk mind e tíz parancsolatot, nehez felfedezni bennük mindazt, ami a XXI. század első dekádjának magyar, netán európai vagy akár a fél világra igaz egészségügyi gondjait tükrözné. Még nehezebb közelebbről meghatározható cselekvési irányt felfedezni bennük.

Ám legyenek parancsolatok, ha már ez a divat!

Első „fejezetként” tisztázandó, hogy az „egészségügy” és a „betegségügy”, továbbá a „betegügy” és a „népegészségügy” egymással bár összefüggő, gyakorlati kezelésében mégis elhatárolt terület. Nagyjából annyira, mint a „felebarátod” fogalma. Barátom, vagy csak a fele? Embertársam? Sorstársam? Atyámfia? Földim? Rokonom? Ismerősöm? – Megannyi kör, megannyi átfedéssel, mégsem ugyanaz.

A XXI. század 0–1 alapú intelligenciája egyenesen felszólít arra, hogy legalább néhány további parancsolat megfogalmazódjék.

Így a NÉPEGÉSZSÉGÜGYBEN:

1. A Föld és annak adottságai nem teszik lehetővé a „produktív” ember korlátlan terjedését.

2. Ennek gátját szabni csak maga a természet hivatott.

3. Ne akadályozd meg a természetet!

Máris belép a betegségügy: nem kell semmit tenni a pusztító betegségek, az önpusztító öldöklések ellen?

A mai világkép azt mutatja, hogy a ravaszabbnál ravaszabb kórokozók terjedése ellen sem a tudomány, sem a társadalmi-hatósági rendszerek nem képesek hatékonyan tenni. Baktériumok, vírusok bármikor akadálytalanul okozhatnak spanyolnáthaszerű végzeteket. Háborúk, melyeknek sem indítékát, sem értelmét, célját nem lehet felismerni, ölnek szüntelenül. Megakadályozásuk az elmúlt századok során eredménytelen volt, hacsak az atombomba kivételesen elriasztó hatása nem „értékelendő eredményesnek”.

A Tíz Parancsolat társadalmi, emberi együttélés-alapokat fogalmaz meg, melynek mentén békés emberi élet élhető. Erkölc. De még további felelőségek is léteznek az embertárs iránt. Például éppen a betegségügy, melynek további parancsolat a lényege:

4. Igyekezz megakadályozni a szenvedést.

A fentiek értelmében. Is. Ekkor lép be a betegügy. A beteg ugyanis nem más, mint egy szenvedő embertárs. (Felebarát, stb.) Máris közelít a következő parancs:

5. Amennyiben azt megakadályozni nem vagy képes, segíts lehetőségeid szerint!

Ettől kezdve szűkül a kérdéskör: Ki segít? Hogyan segít? Természetesen az embertárs embertáron. Elfogadott, általános együttélési norma, mely az eredeti, isteni parancsolatok egyetlen pontjából sem nyilvánvaló.

A segítség tehát olyan követelmény, melynek nem mindenki, nem mindig és mindenkor tud vagy akar eleget tenni.

6. Becsüld meg azt, aki ezt önzetlenül teszi, vagy azt, aki ezt életcéljának tekinti!

Az önzetlenség mindaddig meghatározhatatlan, míg a leg-halványabb „miért” (pénzért, kitüntetésért, hírnévért) gyanúja fennáll mögötte. Nem így azoknál, kik a segítséget életcéljuknak tekintik. Az életcél nem önzetlenség. Az semmi más, mint egy emberi élet kiteljesítésének vágya úgy, hogy eközben az egyed saját életét fenn is tartja.

Sok lehetőség erre nincs. De sokaknak tűnik tetszetős életfilozófiának, követnék ifjúságuktól halálukig készséggel. Ezért válnak hivatásos segítők. Például az orvos, a tanár, a lelki élet különböző gondolói.

„Népegészségügyi” feladat tehát, hogy ezek az életek pályához jussanak, hogy a megfelelő szabályozások között kiélhessék magukat, s eközben megélhessenek. Megint szűkítve most a kört, legyen a következő:

A segítség tehát olyan követelmény, melynek nem mindenki, nem mindig és mindenkor tud vagy akar eleget tenni.

7. Ezeknek adj lehetőséget, életet!

A hivatásos segítő, ezen esetben az orvos legyen önmaga, képzése után legyen olyan személyiség, aki adottságait és tudását használva a szenvedőn segít. Ez alatt nem informatikába gyűrt bürokratákat, általános társadalmi irigység által jogzubbonyba kényszerítetteket, hozzá nem értő kicsinyesek által binér-együgyű „minőségbiztosított” nihilistákat kell érteni, és nem méregdrága-életszínvonalhajszóoló neurotikusokat. Ezekre nincs parancsolat, de arra megintcsak a fenti igaz, hogy belőlük ne több, hanem minél kevesebb legyen.

8. Tedd lehetővé, hogy a segítségre szoruló segítőjével a baj pillanatában összetalálkozzék!

Ez már egy olyan parancsolat, ami gyakorlatibb, mint az, hogy „ne lojj”. Vagy legalábbis ugyanolyan, közérthető, világos. Jelen esetben az orvosra szűkítve rendszerkövetelmény a fentiek értelmében az, hogy a megbetegedett személy, ki segítségre szorul, e szorultsága pillanatában megtalálhassa a hivatásos segítő, azt, aki adottságai és képzettsége által ezt valóban meg is teheti.

Ez eddig nyolc. Több parancsolatra igazság szerint már nincs is szükség. Szószaporítás lenne. E nyolc parancsolat betartása jól kiegészíti a „korábban megfogalmazott” tízet, növeli annak népegészségügyi jelentőségét.

A kor, a jelen azt érezteti az olvasóval, hogy sem a tíz, sem e nyolc belátható időn belül sem a szélesebb világban, sem atyánkfiai, netán földieink világában nem válik vérré, nem lesz lelket melengető eszencia. Ettől persze még igaz. Iránytűnek jó egyik is, másik is. Indulni arra kell!

Az ösztönző magatartás hatalma

Az egyéni és a csapathatékonyág növelésének módszerei

Mint a szerzők – Jerry Toomer, Craig Caldwell, Steve Weitzenkorn, Chelsea Clark – elmondták, munkájukat nagyban inspirálták a sportolók: a csapattársaikat motiválni, hatékonyabbá tenni képes kiváló játékosok. Ezt a gondolkodásmódot és hozzáállást keresték az élet egyéb területein is. Így jutottak el a könyvben leírt négy mérföldkő és tizenkét kompetencia meghatározásához, amelyek által sikeresek lehetünk az egyéni és a csapatcélok megvalósítása, valamint a szervezeti teljesítőképesség területén.

Hektikus világunkban hogyan lehet szélesebb a látókörünk? Hogyan növelhetjük a teljesítményünket? Hogyan lehetne hatékonyabb a csapatmunka? Hogyan vezethetnek eredményesen maguk a csapattagok minden felügyelet nélkül, és dönthetnek maximálisan elkötelezve a szervezet iránt, egymást is motiválva? Ezek jelentik az úgynevezett katalizátor-, azaz ösztönzőhatást. Ahogy a kémiában a katalizátor felgyorsítja a vegyi folyamatokat, a társadalomtudományok világában a katalizátor, vagyis az ösztönző személy tevékenysége pörgeti fel a szervezet működését egy adott cél érdekében. A katalizátorhatás a vezetés és csapatmunka sajátos fúziójaként jön létre, dinamikus, optimista és közösségi erőt kovácsolva, amely a résztvevőket közös sikerekhez segíti.

A könyv útmutatóként szolgál az ösztönző személyeket jellemző tulajdonságok és kompetenciák elsajátításához. Példák, történetek, gyakorlati praktikák segítségével vezet be az olvasót az ösztönzőket jellemző kompetenciák világába, bemutatja, hogyan lehet felgyorsítani a célhoz vezető – olykor rögzös – utat. A tudnivalókat a több mint 80 üzletemberrel, sportolóval és művésszel folytatott interjúk teszik még életszerűbbé. Ezekre a beszélgetéseken szerzett információmennyiség szolgál tapasztalati nyersanyagként a könyvben szereplő négy alap-pillér és tizenkét kompetencia definiálására.

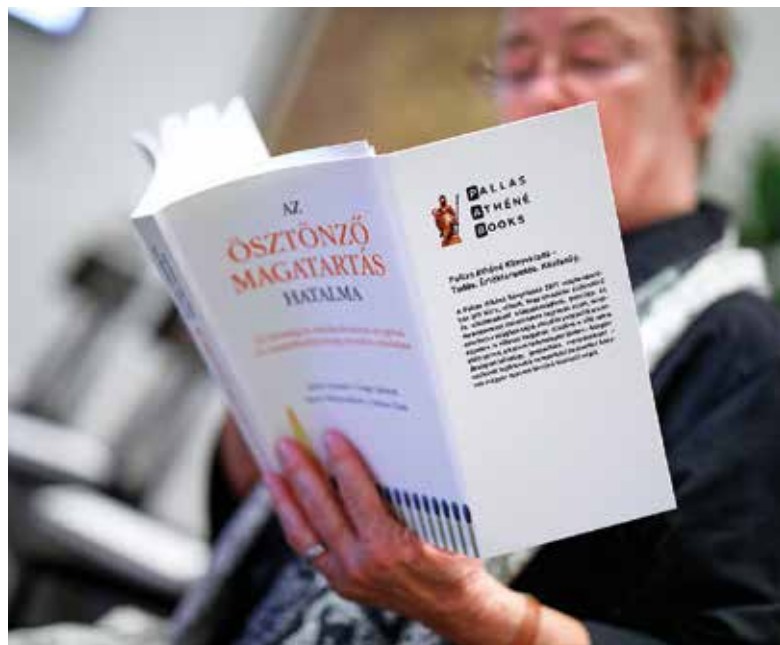
Az ösztönző személyiség szerint a vezetés kollektív felelősség. A könyvben a vezetést újszerűen közelítik meg a szerzők, a hatalmi szinttől független hatás gyakorlása nemcsak a beosztottnak és vezetőknak, de az üzleti életen kívüli, csapatmunkával járó tevékenységek (például sport, művészet) űzőinek is inspiráló és tanulságos lehet. A kompetenciák gyakorlatba ültetésével nemcsak magunkat, hanem környezetünket is értékesebbé tehetjük.

A könyvben található teszt segítségével magunk is értékelhetjük ösztönző viselkedésmódunk szintjét, azonosíthatjuk gyengeségeinket, és fejlődési célokat tűzhetünk ki magunk elé.

Az *Ösztönző magatartás hatalma* című kötet, valamint a kiadó korábban megjelent kiadványai megvásárolhatók 1999 forintos áron a PABooks szeptemberben megnyílt első könyvesboltjában, a Bölcs Várban (1014 Budapest, Uri utca 21.).

A kiadó gondozásában megjelenő könyvekről folyamatosan hírt adunk a WWW.PALLASATHENEKIADO.HU oldalon, ahol a kötetek webshopon keresztül is megvásárolhatók.

A Pallas Athéné Könyvkiadó kiemelt figyelmet fordít a közösségépítésre is. Facebook (www.facebook.com/PallasAtheneKiado) oldalán az érdeklődők további hasznos, érdekes információkat találhatnak a megjelenő könyvekről és a hozzájuk kapcsolódó eseményekről.

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi havilap – www.buvopatak.hu

Alapító, főszerkesztő: CSERNÁK ÁRPÁD

Tervezőszerkesztő: CSERNÁK BÁLINT

Főmunkatárs: FARKAS JUDIT

Olvasószerkesztő: Tamásné Horváth Katalin

Munkatársak: Lukáts János, Németh István Péter,

íPapp Árpád, Sarusi Mihály, Szutrély Péter

Nyomdai munkák: Pethő Kft, Kaposvár, Fő utca 57.

Felelős vezető: Pethő László

Sokszorosítás ideje: 2018. december, sorszáma: 12/2018

E-mail: posta@buvopatak.hu

ISSN 1588-9335

Kiadja: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Kaposvár, Somssich P. u. 11–13. I/12.

A kiadásért felelős: Csernák Árpád

A Búvópatak Alapítvány számlaszáma:

10918001-00000012-93920004 UniCredit Bank Hungary Zrt.

IBAN szám: HU62 – BIC (SWIFT kód): BACXHUHB

Ország László fotója

Kapható az újságárusoknál

A *Búvópatakot* 2018-ban ismét keressék az újságárusoknál!
A lap éves előfizetési díja 5000 Ft. Megrendelhető
az impresszumban olvasható elérhetőségeink valamelyikén.

TÁMOGATÓINK

